

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / kasvatus- ja perhetyö

Kia Peltonen

AMMATILLISTEN PERHEKOTIEN ENTISTEN NUORTEN ELÄMÄNHALLINTA
PERHEKOTIVANHEMPIEN SILMIN

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaaliala

PELTONEN KIA	Ammatillisten perhekotien entisten nuorten elämänhallinta perhekotivanhempien silmin
Opinnäytetyö	47 sivua + 6 liitesivua
Työn ohjaaja	Johanna Jussila, lehtori
Toimeksiantaja	Ammatillisten perhekotien liitto ry
Marraskuu 2013	
Avainsanat	ammatillinen perhekoti, elämänhallinta, lastensuojelu, sijaishuolto

Tämän kvantitatiivisen opinnäytetyön tilaaja oli Ammatillisten perhekotien liitto ry. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten perhekodeista lähteneet nuoret ja nuoret aikuiset selviytyvät. Opinnäytetyö keskittyy näiden henkilöiden perhekotisijoituksen jälkeiseen elämään. Aineisto on koottu ammatillisten perhekotien työntekijöille suunnatulla kyselylomakkeella.

Tutkimukseen osallistui yksitoista perhekotia, joista tuli vastaukset yhteensä 49 henkilöstä, jotka olivat kyselyyn vastaamishetkellä iältään 8–33-vuotiaita. Saatuja tuloksia on analysoitu kiinnittäen huomiota muun muassa sukupuolten välisiin eroavaisuuksiin elämänhallinnassa. Tutkimuksen mukaan perhekodeista lähteneet naiset selviytyivät yleisesti ottaen paremmin kaikilla osa-alueilla. Tutkimuksen täysi-ikäisistä naisista itsenäistyi 55 % ja miehistä 47 %. Naisista jopa 64 % otti vastaan jälkihuoltoa, kun miesten vastaava luku oli 47 %. Työelämässä on 59 % täysi-ikäisistä naisista, miehistä puolestaan 41 %. Parisuhteen muodostamisessa ei ilmennyt suuria eroavaisuuksia sukupuolten välillä. Perhekotivanhempien mukaan tutkimuksen miehillä esiintyi naisia enemmän erinäisiä riippuvuuksia ja muita ongelmia, kuten sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia.

Tutkimuksen tuloksia ei voi yleistää vaan ne ovat vain suuntaa antavia. Suhteellisen luotettavia ne ovat kuitenkin niiden nuorten aikuisten kohdalla, jotka pitävät usein yhteyttä perhekotivanhempiin.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Social services

PELTONEN KIA Life Control in Young Adults in Foster Homes Experienced by Foster Parents

Bachelor's thesis 47 pages + 6 pages of appendices

Supervisor Johanna Jussila, Lecturer

Commissioned by The Federation of Professional Foster Homes

November 2013

Keywords professional foster home, life control, child protection, foster care

The purpose of this study was to find out how young people who have left foster home cope with life. The study is focused on life after placement in professional foster home. The research material of the work is gathered with a questionnaire which was sent for foster home parents.

There were 11 professional foster homes that participated in this study. Answers came about 49 persons who at the answering moment were between 8-33 years. The results are analyzed noticing for example the differences in life control between women and men. According to the results, 55 % of women and 47% of men became independent after placement. 64 % of women had after-care while the similar number of men was 47 %, and 59 % of women and 41 % of men had got a job. There weren't any big differences in creating a relationship though. According to foster home parents, men seemed to have more different kind of addictions and other problems than women.

According to this study, women generally cope better with life than men. However, the results are only guide lines about former foster homes persons' life control. They are more reliable about those young adults who stay in touch with foster home parents.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 LASTENSUOJELU	7
2.1 Lastensuojelun kenttä	7
2.2 Sijaishuollon järjestäminen	10
2.3 Perhehoito	11
2.4 Ammatilliset perhekodit	13
2.4.1 Ammatillisten perhekotien liitto	15
2.4.2 Aiemmat tutkimukset	15
3 SIJOITETUN NUOREN ELÄMÄNHALLINTA	16
3.1 Elämänhallinta	16
3.2 Kiintymyssuhteen vaikutus nuoren elämänhallintaan	18
3.3 Itsenäistyvän nuoren elämänhallinnan haasteet	19
3.4 Perhehoito sijoitetun nuoren elämänhallinnan tukijana	21
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
4.1 Tutkimuksen tavoitteet	23
4.2 Tutkimuskysymykset	24
4.3 Tutkimusmenetelmät	24
4.3.1 Aineiston keruu	25
4.3.2 Aineiston analyysi	27
5 TUTKIMUSTULOKSET	27
5.1 Perustiedot	27
5.2 Sijoitukset	28
5.3 Itsenäistyminen	29
5.4 Koulutus ja työ	30
5.5 Sosiaaliset suhteet	31
5.6 Mahdolliset ongelmat	34

6 JOHTOPÄÄTÖKSET	36
7 POHDINNAT	39
7.1 Prosessin arviointi	39
7.2 Tulosten luotettavuus	42
7.3 Oma oppiminen ja ammatillinen kasvu	43
LÄHTEET	
LIITTEET	
Liite 1.	
Liite 2.	

1 JOHDANTO

Nyky-yhteiskunnan odotukset nuoria aikuisia kohtaan ovat kasvaneet hurjiksi, osittain jopa kohtuuttomiksi: täytyy olla sosiaalinen, omistautua työlleen, olla täydellinen vanhempi ja olla kaunis sekä sisältä että ulkoa. Mitä nämä nuorille aikuisille asetetut vaatimukset aiheuttavat heille ja heidän elämänhallinnalleen? Ympäristön paine ja omat ristiriitaiset vaatimukset voivat ajaa nuoren aikuisen pahimmillaan elämänhallinnan menettämiseen. Miten nämä paineet vaikuttavat sijoitettuihin nuoriin, joilla on menneisyydessään negatiivisia, psyykkisesti raskaita kokemuksia? Miten sijaishuolto voi auttaa nuorta aikuista selviytymään sekä sijoituksen aikana että sen jälkeen?

Nuorella on edessään niin sijaishuollon alkuvaiheessa kuin päättymisvaiheessakin luopuminen ja uudelleen aloittaminen. Nuoren täytyy kohdata isoja aikuistumiseen ja itsenäistymiseen liittyviä kysymyksiä. Samoin pohdittavana on, minkälaisena suhde sijaishuoltopaikan työntekijöihin jatkuu ja miten sijaishuollon aikana syntyneet kaveruussuhteet jatkuvat, etenkin jos nuori on muuttamassa kauas sijaishuoltopaikastaan sijoituksen päätyttyä. Henkisen tuen lisäksi nuori tarvitsee konkreettista, tarpeisiin vastaavaa ja riittävän intensiivistä tukea, jotta irrottautuminen ja itsenäisen elämän aloittaminen sujuisi mahdollisimman hyvin. Sijaishuollon päättymisen jälkeenkin nuorelle on hänen sitä halutessaan tarjolla jälkihuoltoa, jonka ohjaus- ja kasvatustyön tavoitteena on vahvistaa ja rohkaista nuorta elämään itsenäisenä nuorena aikuisena. (Känkänen 2009, 239.)

Tämän Ammatillisten perhekotien liitto (APKL) ry:n teettämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa, miten liiton jäsenperhekodeista lähteneet nuoret ja nuoret aikuiset ovat saaneet elämänsä hallintaan ja järjestykseen. Opinnäytetyössä käsitellään heihin liittyen kuutta eri osa-aluetta aina sijoituksista ja itsenäistymisestä sosiaalisiin suhteisiin ja mahdollisiin elämänhallinnan ongelmiin. Opinnäytetyössä käydään läpi lastensuojelun, sijaishuollon ja ammatillisten perhekotien määritelmiä ja sisältöä sekä teoreettisena viitekehyksenä nuorten ja nuorten aikuisten elämänhallintaa ja sen haasteita. Sen jälkeen kerrotaan opinnäytetyön prosessista ja avataan tutkimustuloksia, joita havainnollistetaan taulukoiden ja kuvioden avulla. Tuloksia analysoitaessa tarkastellaan muun muassa sukupuolten välisiä eroavaisuuksia elämänhallinnan suhteen.

Opinnäytetyössä kutsutaan yleisnimityksenä ammatillisista perhekodeista lähteneitä henkilöitä nuoriksi aikuisiksi, sillä suurin osa entisistä nuorista oli vastaamishetkellä alle 30-

vuotiaita. Osa oli vielä alaikäisiä, joten heitä koskevissa teksteissä käytetään nimitystä nuoret.

2 LASTENSUOJELU

2.1 Lastensuojelun kenttä

Lastensuojelulain tarkoituksena ja keskeisenä periaatteena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun ja edistää lapsen tasapainoista ja monipuolista kehitystä. Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla, huoltajilla ja muilla lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavilla henkilöillä. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia ja tarjoamaan perheelle apua riittävän varhain sekä tarvittaessa ohjattava lapsi ja perhe lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (Räty 2010, 7; Uotinen 2011, 84.)

Lapsen edun huomioon ottaminen toimii lastensuojelun johtavana periaatteena (Roos 2004, 12). Lapsen etu tarkoittaa sitä, että lapsella on etusija erityiseen suojeluun tilanteissa, joissa lasten ja aikuisten edut ovat ristiriidassa keskenään. Lapsen etu tulee turvata ensisijaisesti siten, että lapsen vanhempia tai muita huoltajia autetaan ymmärtämään lapsen sekä fyysisiä, psyykkisiä että sosiaalisia tarpeita. Erityisen tärkeätä on turvata lapselle jatkuvat, läheiset ihmissuhteet, joissa hän voi tuntea olevansa toivottu, hyväksytty ja rakastettu. Lapsen edun toteutuminen edellyttää, että häntä hoitavilla aikuisilla on myönteinen asenne lapseen sekä riittävästi tietoja ja taitoja lasten kasvatukseen. (Lapsen edun huomioiminen.)

Lastensuojelu kohtaa lapset, nuoret ja perheet silloin, kun muut auttamistoimet eivät riitä. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä avohuollon tukitoimien järjestäminen. Lapsen tai nuoren asiakkuus lastensuojelussa voi tarkoittaa myös kiireellistä sijoitusta ja huostaanottoa sekä niihin liittyvää intensiivisempää hoitoa sijoituksessa eli sijaishuoltoa tai 18 vuotta täyttäneille nuorille erityisenä palveluna tarjottua jälkihuoltoa sijoituksen päättyttyä. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 168; Räty 2010, 3.)

Näistä auttamismuodoista lastensuojelun avohuolto on keskittynyt vanhemmuuden

tukemiseen perheen omassa kotiympäristössä eri tavoin. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskyyä ja -mahdollisuuksia. Näitä tukitoimia ovat muun muassa perheen taloudellinen tukeminen, tukihenkilö tai tukiperhe, perhetyö ja vertaisryhmätoiminta. (Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien lainsäädäntö 2011, 144.) Lastensuojelulla itsellään ei ole tarjota sopivia palveluja nuorten kriisitilanteisiin, vaan tuki on aina jonkun toisen asiantuntijatahon tuottamaa. Huostaanotot ja sijoitukset ovat aina lastensuojelun viimesijaisia toimenpiteitä perheiden auttamiseksi. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 168-169; Heikkinen 2006, 12-13.)

Huostaanotto itsessään on konkreettinen toimi, joka rajaa vanhempien huoltajuutta ja siirtää vastuun lapsen arjen järjestämisestä kunnan sosiaalilautakunnalle (Mikkola 2004, 77). Lapsen ja nuoren huostaan ottaminen edellyttää, että sijoitus pois omasta kodista on lapsen edun mukainen, avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi (Rousu & Holma 2003, 17). Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lapsi on otettava huostaan myös, jos hän vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihitteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien lainsäädäntö 2011, 146.) Onnistunut huostaanotto katkaisee sukupolvien yli ulottuvan huono-osaisuuden kierteen niin, etteivät seuraavan sukupolven lapset enää tarvitse lastensuojelutoimenpiteitä (Roos 2004, 16-17).

Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti perhe- tai laitoshuoltoon tai järjestää muulla tavoin hänen tarvitsemansa hoito ja huolto, jos hän on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa (Sijaishuollon peruspilarit 2009, 19). Kiireellinen sijoitus on aina väliaikaisratkaisu, joka voi kestää viranhaltijan tekemän päätöksen perusteella enintään 30 vuorokautta (Uotinen 2011, 87). Kiireellinen sijoitus voi päättyä myös päätökseen huostaanotosta. Päätöksen kiireellisestä sijoituksesta ja sen lopettamisesta tekee sosiaalityöntekijä. Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on selvitettävä lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen. (Huostaanotto 2012.) Huostaanotto on aina voimassa toistaiseksi ja sen lopettamisesta tehdään päätös, kun sijaishuollon tarvetta ei enää ole ja

lopettaminen ei ole selvästi vastoin lapsen etua. Huostassapito lakkaa viimeistään nuoren täyttyessä 18 vuotta. Sijoitus voi kuitenkin jatkua jälkihuoltona nuoren ollessa täysi-ikäinen. (Huostaanotto 2012; Uotinen 2011, 88.)

Jälkihuoltoa on järjestettävä itsenäistyvälle nuorelle 21 ikävuoteen asti, ja sen tarkoituksena on tukea huostaanotettua lasta tai nuorta, hänen vanhempiaan ja huoltajiaan sekä sijaisperhettä sijoituksen päättymisen jälkeen (Sijaishuollon peruspilarit 2009, 21). Jälkihuollon päämääränä on saattaa lapsi takaisin kotiin tai nuori itsenäiseen elämään, omillaan toimeen tulevaksi aikuiseksi, jolla on oma sosiaalinen verkosto tukenaan (Valtakunnalliset sijaishuollon kriteerit 2004, 28). Itsenäistymisen onnistumiseksi sijaishuolto ja jälkihuolto tulisikin nähdä kokonaisuutena. Sijaishuoltopaikasta lähdön valmistelu ja siihen valmentaminen on aloitettava riittävän varhaisessa vaiheessa. Näin voidaan paremmin turvata nuoren myönteisen kehityksen jatkuminen ja arvioida millaista tukea nuori tarvitsee elämäänsä sijoituksen päätyttyä. Onnistuneen jälkihuollon perusedellytyksenä on, että nuori itse kokee tarvitsevänsä tukea ja on halukas myös vastaanottamaan sitä. (Känkänen 2009, 238.) Nuorelle laaditaan yksilöllinen jälkihuoltosuunnitelma, jossa määritellään nuoren tuen tarve, sen eri muodot ja mahdollinen kesto (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 389). Jälkihuoltosuunnitelma tehdään yhteistyössä nuoren itsensä, hänen vanhempiansa, sosiaalityöntekijän ja perhekodin työntekijän kanssa. Suunnitelman on taattava nuorelle luotettava kokonaisuus, jonka turvin hän tietää, kenen puoleen voi milloinkin kääntyä avun tarpeineen. (Känkänen 2009, 238.) Jos yhteydenpito ja nuoren tukeminen päättyisivät täysi-ikäisyyteen tai omaan asuntoon muuttamiseen, työ jäisi kesken ja nuori oman onnensa nojaan (Jälkihuolto-opas 2004, 10).

Jälkihuollon järjestäminen ja hyvä toteutus onkin merkityksellistä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ja tärkeätä syrjäytymisen ennaltaehkäisyä. Toimivan sosiaalisen tukiverkoston rakentaminen itsenäistyvän nuoren tueksi on yksi jälkihuollon tärkeimmistä tavoitteista. Tavoitteena on myös antaa valmiuksia arkielämän hallintaan ja vastoinikäymisten sietämiseen ja ohjata nuorta mahdollisimman tasapainoiseen aikuisuuteen. (Aaltonen ym. 2003, 390.) Avohuolto tarjoaakin erilaisina jälkihuollon muotoina muun muassa asumisen tukea, jatko-opintojen tukea, taloudellista tukea ja sosiaalista tukea, johon kuuluvat esimerkiksi tukihenkilö tai tukiperhe (Rousu ym. 2003, 21). Jälkihuollossa ei ole kyse vain tulevaisuuteen valmistamisesta vaan myös menneisyyden käsittelemisestä (Aaltonen & Heikkinen 2009, 170).

2.2 Sijaishuollon järjestäminen

Elleivät avohuollon tukitoimet ole riittäviä, tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia, ja jos sijaishuolto on lapsen edun mukainen, joudutaan harkitsemaan lapsen ottamista huostaan (Roos 2004, 14). Sosiaalihuoltolain mukaan lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83. §:ssä tarkoitetun väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (Räty 2010, 377). Sijaishuollon voi järjestää perhehoitona, laitoshoidon tai muulla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla. Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla. (Sijaishuoltoa huostaan otetuille 2012.) Lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti enintään kuudeksi kuukaudeksi myös vanhempansa tai muun huoltajansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi silloin, kun valmistellaan lapsen kotiin palaamista kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen, tai kun se on lapsen edun kannalta muusta syystä perusteltua (Räty 2010, 377).

Sijaishuollon toiminta perustuu lapsen tai nuoren ja hänen lähipiirinsä tarpeisiin ja odotuksiin sekä työyhteisössä yhdessä määriteltuihin arvoihin ja toimintaperiaatteisiin. Sijaishuoltopaikassa huolehditaan lapsen tai nuoren äänen kuulemisesta ja huomioon ottamisesta toiminnassa ja toimintaperiaatteissa. Sijaishuoltopaikan on pystyttävä kirjallisin dokumentein osoittamaan paikan tarjonta sinne sijoitetuille lapsille ja nuorille ja millä tavoin hoito ja kasvatusta on järjestetty. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 11.) Lapselle tai nuorelle on turvattava sijaishuollossa hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella tai nuorella on oikeus tavata vanhempiaan, sisarusiaan ja muita hänelle tärkeitä henkilöitä. Tämän voi toteuttaa vastaanottamalla vieraita, vierailemalla sijaishuoltopaikan ulkopuolella sekä pitämällä heihin yhteyttä. Sijaishuoltopaikan on myös tuettava lasta yhteydenpidossa. (Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien lainsäädäntö 2011, 150.) Sijoituksen alusta lähtien on olennaista auttaa vanhempia ymmärtämään ja hyväksymään sijoituksen tarpeellisuus, mikä osaltaan edistää vanhempien kykyä tukea sijoitusta ja pitää yhteyttä lapseensa (Känkänen 2009, 239). Vanhemmista erottaminen on aina molemmille osapuolille traumaattinen kokemus. Omat vanhemmat ovat ne henkilöt, joihin lapsi on kiintynyt, kuten myös vanhemmat ovat kiintyneet omalla tavallaan lapseen. Tätä eroon joutumisen traumaa voidaan lieventää, jos siirtoprosessi pystytään hoitamaan hyvin ja yhteistyössä vanhempien kanssa. Silloin täytyy hyvin selvästi puhua lapsen kanssa siitä, miksi sijoitukseen päädytään. Näin hälvennetään lapsen käsitystä siitä, että hän olisi suurin ongelma. (Tuovila 2008, 55.)

2.3 Perhehoito

Sosiaalihuoltolain mukaisella perhehoidolla tarkoitetaan lapsen tai nuoren hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa (Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien lainsäädäntö 2011, 102). Tavallisimmin perhehoitoa käytetään lastensuojelun sijaishuollossa. Perhehoitoa voidaan käyttää huostaanotettujen sekä kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten hoidon ja huolenpidon järjestämiseksi tai kun lapsi tai nuori sijoitetaan avohuollon tukitoimena. (Perhehoito 2012.) Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle lapselle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään. Perhehoitoa annetaan lapselle tai nuorelle, jonka hoitoa, kasvatusta tai muuta huolenpitoa ei voida tarkoituksenmukaisesti järjestää hänen omassa kodissaan, läheisverkostoa tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita hyväksi käyttäen ja jonka ei katsota olevan laitoshuollon tarpeessa. (Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien lainsäädäntö 2011, 102.)

Lastensuojelulakiin tuli 1.1.2012 voimaan muutos, jonka mukaan lapsen sijaishuolto on järjestettävä ensisijaisesti perhehoidossa (Perhehoito 2012). Lakimuutoksen myötä perhehoidon osuus sijaishuollossa tulee lisääntymään. Uuden säännöksen tarkoituksena on turvata se, että lapsen sijaishuolto toteutetaan aina laadukkaasti ja lapsen edun mukaisesti. Perheen, johon lapsi sijoitetaan, täytyy vastata lapsen tarpeita ja perhehoidon tukena tulee olla riittävät tukitoimet. Jos soveltuvaa perhettä ei löydy, ei sijoitusta voida toteuttaa perhehoitona. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, jos lapsen hoito ja huolto vaatii erityisosaamista, jota ei perhehoidossa ole saatavilla. Arvioitaessa perhehoidon soveltuvuutta lapselle tai nuorelle tulee ottaa huomioon se, minkälaisen kokonaisuuden perhehoitajan antama hoito muodostaa yhdessä tarvittavien tukitoimien kanssa. Jos erityisosaamisen tarpeeseen voidaan vastata perhehoidon lisäksi annettavien tukitoimien avulla, sijaishuolto on toteutettava perhehoitona. Jos perhehoito ei tukitoimien avulla turvaisi lapsen edun mukaista sijaishuoltoa, sijaishuolto toteutetaan laitoshuoltona. (Lastensuojelua ja perhehoitoa koskevia muutoksia vuosina 2011-2012, 2011.)

Perhehoitajalaissa perhehoitajalla tarkoitetaan henkilöä, joka hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa kodissaan sosiaalihuoltolain (710/1982) 25. pykälässä tarkoitettua perhehoitoa

(Perhehoitajalaki 1992). Perhehoitajalakiin sisältyvät säännökset perhehoitopaikan tai perhekodin yleisistä laatuvaatimuksista, hoitajien koulutuksesta, hoidettavien enimmäismäärästä, toimeksiantosopimuksesta, hoitopalkkiosta ja kustannusten korvaamisesta (Perhehoito on yksilöllinen vaihtoehto 2012). Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Perhehoidon järjestämisestä vastaava kunta tai kuntayhtymä vastaa perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä perhehoitajaksi aikovalle henkilölle annettavasta ennakkovalmennuksesta ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä. Perhehoidon aikana tarvittavan tuen järjestämiseksi perhehoitajalle on nimettävä jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä. Perhehoitajalle on järjestettävä toimeksiantosopimukseen kirjattavalla tavalla riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää. (Perhehoitajalaki 1992.)

Perhekodilla tarkoitetaan yksityiskotia, jossa annetaan perhehoitoa perhehoitajain (312/1992) 1. §:n 1. momentin mukaisen toimeksiantosopimuksen tai yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 7. §:ssä tarkoitetun luvan perusteella. Perhekodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan luettuina, jollei kyse ole hoidon antamisesta sisaruksille tai saman perheen jäsenille. (Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien lainsäädäntö 2011, 102.) Aluehallintoviraston antamalla luvalla toteutettu ammatillinen perhekotihoito ei kuitenkaan kuulu perhehoitajain piiriin. Ammatillisen perhekotihoidon tukena voidaan käyttää vastaavia tukitoimia kuin perhehoitajain mukaisessa perhehoidossa. (Lastensuojelua ja perhehoitoa koskevia muutoksia vuosina 2011-2012 2011.)

2.4 Ammatilliset perhekodit

Ammatillinen perhekoti eroaa tavallisesta perhekodista niin, että siellä perhehoito on vanhempien päätyö ja ammatillisuutensa vuoksi he hoitavat pääsääntöisesti lapsia, jotka tarvitsevat vaativampaa hoidollista ja kasvatuksellista sijaishuoltoa (Ketola 2008, 19; Saastamoinen 2010, 10). Ammatillisissa perhekodeissa hoidetaan tavallisesti sellaisia lapsia, joita ei esimerkiksi vaikeahoitoisuuden takia voi sijoittaa sijaisperheeseen (Saastamoinen 2010, 10). Ammatilliset perhekodit ovat yksityisenä palveluntuottajana sijaiskodin tai

perhehoidon ja laitoksen väliin sijoittuva sijaishuoltomuoto (Ammatilliset perhekodit 2011). Yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnan laki luokittelee ammatilliset perhekodit toimialaltaan yksityisiin sosiaalipalveluihin kuuluvaksi. Ammatillisessa perhekodissa voidaan hoitaa samanaikaisesti enintään seitsemää henkilöä. Tällöin perhekodista annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joista ainakin toisella on perhehoitajalain 1. §:n 3. momentissa ja toisella sanotun pykälän 2. momentissa säädetty kelpoisuus. (Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien lainsäädäntö 2011, 102.) Toisellakin perhekotivanhemmalla tulee olla vähintään perhehoitajalain mukainen kelpoisuus. Yksityiset ammatilliset perhekodit hakevat toimilupansa aluehallintovirastolta tai Valviralta, jos ne toimivat useamman aluehallintoviraston alueella. Yksityinen perhehoitaja tekee toimeksiantosopimuksen kunnan kanssa eikä tarvitse erillistä lupaa aluehallintovirastolta. Yksityisten sosiaalipalveluiden laissa säädetään luvan myöntämisen edellytyksistä ja yksityisten laitosten muusta valvonnasta. (Sijaishuoltoa huostaan otetuille 2012.)

Ammatillisen perhekodin toimintaedellytyksiksi laki yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta määrittelee, että toimintayksikön tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle, kasvatukselle ja muulle huolenpidolle sopiva. Myös perhekodin henkilöstön lukumäärän tulee olla riittävä palveluiden tarpeeseen ja hoidettavien lukumäärään nähden. (Ammatilliset perhekodit 2011; Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien lainsäädäntö 2011, 102.) Henkilöstöllä tulee olla soveltuva ammattitutkinto tai muu soveltuva koulutus ja heidän on täytettävä samat kelpoisuudet, kuin mitä kunnan ja kuntayhtymän sosiaalihuollon ammatilliselta henkilöstöltä vastaavissa tehtävissä vaaditaan (Saastamoinen 2010, 9; Sijaishuollosta). Perhekotivanhemmilla tulee olla myös työkokemusta lastensuojelulain mukaiseen hoito- ja kasvatustyöhön. Työkokemus on tärkeää, jotta perhekotia suunnittelevalla on realistinen käsitys siitä, mitä hoito- ja kasvatustyö sijoitettujen lasten kanssa on käytännössä. Sijoitettujen lasten hoitaminen ja kasvattaminen on erityisen osaamisen alue, ja tämä on huomioitava perhekodin henkilöstön osaamista arvioitaessa. Lisäksi heidän on hallittava yrittäjyyteen liittyvät perusasiat. Jos perhekodin toiminnassa tarvitaan ulkopuolista henkilökuntaa, perhekodissa on oltava osaamista myös työnantajavelvoitteiden hoitamiseen. (Ammatilliset perhekodit 2011.)

Perhekodilla tulee olla riittävät ja tarkoituksenmukaiset tilat, jotka mahdollistavat jokaiselle lapselle oikeuden kodinomaisuuteen ja yksityisyyteen. Jokaisella lapsella tulee olla oma huone, jossa on riittävästi tilaa asua ja johon lapsen henkilökohtaiset tavarat sopivat.

Yhteisissä tiloissa tulee olla mahdollisuus koko perheen yhdessäoloon ja ruokailuun. Myös hygieniatiloja tulee olla riittävästi perheen kokoon nähden. Rakenteellisesti tilojen tulee olla sellaiset, että ne mahdollistavat terveen ja turvallisen kasvun ja kasvuympäristön.

Perhekodin tiloista edellytetään terveydensuojeluviranomaisen ja pelastustoimen hyväksyvä lausunto. Perhekodin turvallisuudelle asetetaan tiukemmat vaatimukset kuin normaalille perheen asumiselle. Pelastusviranomaisten vaatimusten mukaisesti määräykset koskevat kiinteistön rakenteita, asiakkaiden määrää ja asuintilojen käyttöä. Kunnan pelastusviranomaiset määrittävät kiinteistön soveltuvuuden perhekotikäyttöön. Perhekodin omien tilojen lisäksi on huomioitava sijaintikunnan mahdollisuus tarjota palveluja perhekotiin sijoitettaville lapsille. Ennen perhekodin perustamista on kartoitettava muun muassa se, että kunta pystyy tarjoamaan riittävät koulu-, sosiaali- ja terveyshuollon palvelut, kunnan harrastusmahdollisuudet sekä kulkuyhteydet paikkakunnalle. (Ammatilliset perhekodit 2011.)

Ammatillisella perhekodilla tulee olla vastuhenkilö, joka vastaa siitä, että palvelutoiminta täyttää sille asetetut vaatimukset muun muassa palvelun laadusta. Vastuhenkilö nimetään toiminnan aloittamisilmoituksen tai lupamenettelyn yhteydessä. Perhekodin vastuhenkilönä toimivalla henkilöllä tulee olla kokemusta lastensuojelun piiriin kuuluvien asioiden parissa työskentelystä vähintään kolmen vuoden verran. Lain mukaan perhekodin vastuhenkilöllä tulee olla vähintään sama kelpoisuus kuin kunnallisen lasten- tai nuorisokodin johtajalla ja kasvatushenkilöstöllä eli sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain mukainen kelpoisuus. Soveltuvia koulutuksia ovat esimerkiksi sosiaalikasvattajan, sosiaaliohjaajan, sosionomin (amk) tutkinnot. Muukin soveltuva opistotason tai ammattikorkeakoulun tutkinto voidaan harkinnan mukaan hyväksyä. Vastuhenkilön vaihtumisesta on ilmoitettava ilmoituksen vastaanottaneelle tai luvan myöntäneelle valvontaviranomaiselle. (Ammatilliset perhekodit 2011.)

2.4.1 Ammatillisten perhekotien liitto

Opinnäytetyön aiheen tilaajana toimii APKL ry eli Ammatillisten perhekotien liitto ry. Liiton jäsenenä on noin sata ammatillista perhekotia, joiden hoidossa on yli 500 lasta ja nuorta. Ammatillisten perhekotien liitto ry:n päämääränä on tukea jäsenperhekoteja tarjoamaan korkealaatuisia lasten sijaishuoltopalveluja sekä toimia tiiviissä yhteistyössä muun lastensuojelukentän kanssa alan yleisten toimintaedellytysten parantamiseksi. Liiton toiminta-ajatuksena on suorittaa prosessinomaista jatkuvaan arviointiin perustuvaa

laatutyöskentelyä toimimalla yhteistyöelimenä jäsenperhekotien välillä sekä osallistumalla aktiivisesti yleiseen lastensuojelualan laadulliseen kehitys- ja yhteistyöhön. (APKL RY.)

Ammatillisten perhekotien liitto ry:n tavoitteena on toimia yhteistyöelimenä niin, että kussakin jäsenperhekodissa mahdollistuisi laadukkaan hoitotyön edellytys. Tämä tarkoittaa sitä, että perhekodilla on asianmukainen toimitila ja vanhemmuuteen sitoutunut, ammattikoulutettu ja kokenut henkilöstö. Perhekodilla on myös oltava motivaatiota ja riittävät voimavarat toimia lapsen edun ja eheyttävän kehityksen toteutumiseksi. Liitto toimii systemaattisesti ja keskitetysti palvelu- ja yhteistyötahona suhteessa jäsenperhekoteihin sekä muihin lastensuojelutahoihin ja -viranomaisiin. (APKL RY.)

2.4.2 Aiemmat tutkimukset

Ammatillisten perhekotien liitto on vuosien saatossa teettänyt monenlaisia tutkimuksia perhekoteihin liittyvistä aiheista, kuten perhekotien laadusta, yrittäjyydestä ja nuorten kokemuksista perhekodista. Viimeisimmistä APKL ry:lle tehdyistä tutkimuksista Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden Anu ja Anni Perttulan opinnäytetyö ”Nuorten aikuisten kokemuksia ammatillisen perhekodin vaikutuksista elämään” sivuaa eniten tämän opinnäytetyön sisältöä. Laadullisessa opinnäytetyössään Perttulat tutkivat, kuinka nuoret aikuiset kokevat ammatillisen perhekodin vaikuttaneen heidän elämänhallintaansa. Perttuloiden opinnäytetyön otos jäi aika suppeaksi, mutta tiedot vastanneista henkilöistä ovat kattavat.

Perttuloiden tutkimukseen osallistui 20 nuorta aikuista. Tutkimus osoitti, että sijoitusaika on antanut uuden elämänsuunnan tutkimusjoukolle ja sijoitukset koettiin positiivisena asiana. Perttuloiden tutkimuksen mukaan vastaajat kokivat saaneensa hyvän vanhemman mallin perhekotivanhemmiltaan ja suhteet perhekotivanhempiin olivat muodostuneet tiiviiksi ja luottamuksellisiksi. He myös pitivät edelleen yhteyttä perhekoteihin. Itsenäistyttyään ammatillisista perhekodeista tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat perustaneet omia perheitä perhekodeista saamiensa mallien mukaisesti. Suurimpana kehityshaasteena ammatillisille perhekodeille nousi selvityksen pohjalta sijoitettujen arjen osallisuuden lisääminen. (Perttula & Perttula 2010.) Toisin kuin Perttuloiden tutkimus, tämä selvitys keskittyy ammatillisten perhekotien vaikutuksien sijasta perhekotien jälkeisen elämässä selviytymisen tutkimiseen.

Muiden APKL ry:n teettämien viimeisimpien opinnäytetöiden aiheet koskevat nuorten omia kokemuksia perhekotielämästä tai perhekotien laatua ja toimintaa.

Hytönen, M. & Ollila, E. 2010. **Missä kaikki on niin kuin kotona – nuorten omia kokemuksia perhekotielämästä**. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Boren, M. 2009. **”Jokainen tekkee mitä ehtii ja kerkeää”**. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Leino, S. 2009. **Lastensuojelun perhehoidon vaativuuden arviointi**. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Sirén, M. & Toivola, S. 2006. **Ammatillisten perhekotien laatupiiritutkimus**. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

3 SIJOITETUN NUOREN ELÄMÄNHALLINTA

3.1 Elämänhallinta

Elämänhallinta eli oman elämän koossa pitäminen on keskeistä yksilön hyvinvoinnissa (Aaltonen ym. 2003, 186). Elämänhallinnalla tarkoitetaan sitä, että yksilö tuntee voivansa itse vaikuttaa omaan tilanteeseensa (Bowellan & Jäntti 2009, 12). Elämänhallinnan tunteella tarkoitetaan yksilön uskoa voivansa vaikuttaa olosuhteisiin ja asioihin, jotka tuntuvat vaativilta tai omat voimavarat ylittäviltä. Hallinnan kokemus löytyy omasta sisäisestä maailmasta, omien ajatusten ja tunteiden hallinnasta. Se on omien tunnetilojen ja oman käytöksen ohjaamista kypsällä tavalla. Yksilö voi valita reagoititapansa ja ajankohdan, jolloin reagoi erilaisiin ärsykkeisiin. Elämänhallinta vaatii kykyä tehdä kompromisseja omien ja ympäristön vaatimusten välillä. Kyky ratkaista ongelmia riippuu siitä, miten yksilö suhtautuu asioihin ja mihin suuntaa energiansa ja käyttää voimavarojaan. Jatkuva huolestuneisuus asioista, joiden hän kuvittelee uhkaavan hallinnan tunnettaan, voi synnyttää vihamielisiä tunteita ja johtaa hyökkäävään käyttäytymiseen tai alistumiseen. (Ruutu & Salmimies 2009, 122.)

Elämänhallinnassa on kyse valinnan mahdollisuuksista, vaihtoehtoisista keinoista selviytyä erilaisissa elämäntilanteissa. Kyse on yksilön kyvystä sopeutua ja selviytyä ja kokea

elämänsä merkitykselliseksi vaikeissakin elämäntilanteissa. (Aaltonen ym. 2003, 186.)

Elämänhallintakyky on yhteydessä stressin kokemiseen, itsearvostukseen, motivaatioon ja tavoitteiden saavuttamiseen. Se on kykyä tehdä järkeviä tulevaisuuden suunnitelmia, vastuun ottamista omasta elämästä, päättäväistä asioihin tarttumista ja oman käyttäytymisen seurausten ennakoimista. Elämänhallintakyky on luottavaista asennoitumista elämää kohtaan vaikean stressin tai kriisin keskellä. (Ruutu & Salmimies 2009, 123.)

Elämänhallinta voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen elämänhallintaan. Näistä kahdesta ulkoinen elämänhallinta on se, joka on kaikkein helpoiten ulkopuolisten silmin tunnistettavissa. Ulkoisesta elämänhallinnasta kertoo esimerkiksi aineellinen hyvinvointi. (Martikainen 2009, 15-16.) Ulkoisella elämänhallinnalla tarkoitetaan sitä, kuinka paljon yksilö tuntee itse vaikuttavansa elämänsä olosuhteisiin. Ulkoinen elämänhallinta on kykyä ohjailta omaa elämää siten, että sen vaiheisiin eivät pysty vaikuttamaan haitalliset ulkoiset, itsestä riippumattomat tai odottamattomat tekijät. Ulkoiseen elämänhallintaan sisältyvät myös yksilön asettamat päämäärät, kuten koulutus tai ammatti. Aineellisesti ja henkisesti turvattu elämä on ulkoista elämänhallintaa puhtaimmillaan. Nuoren itsenäistymisprosessissa elämänhallinnan saavuttamisessa työllä ja työelämään sijoittumisella on keskeinen merkitys. Työ mahdollistaa taloudellisen toimeentulon ja toisaalta työelämässä mukana oleminen on itsearvostuksen perusta. Työ myös jäsentää yksilön arkea ja ajankäyttöä. (Aaltonen ym. 2003, 185.)

Sisäisellä elämänhallinnalla tarkoitetaan sitä, että yksilö pystyy sopeutumaan muutoksiin ja suhtautumaan elämään optimistisesti. Sisäisessä elämänhallinnassa on tärkeää tunne siitä, että vaikeatkin tapahtumat ovat ymmärrettäviä, hallittavia ja merkityksellisiä. Vahvan sisäisen elämänhallinnan omaava ihminen kokee, että hänellä on ylipäättään voimavaroja ja valmiuksia yllättävienkin tapahtumien kohtaamiseen. Esimerkkejä sisäisestä elämänhallinnasta ovat muun muassa sosiaaliset suhteet, harrastukset ja perhe. Jos yksilön voimavarat eivät riittäisikään, kokee hän kuitenkin selviävänsä esimerkiksi läheisten ystävien tai yhteiskunnalta saadun tuen avulla. Mielekästä elämäntapaa ylläpitävien tavoitteiden luominen, asioille omistautuminen ja kyky ponnistella tavoitteiden saavuttamiseksi osoittavat vahvaa elämänhallintakykyä. (Aaltonen ym. 2003, 185; Martikainen 2009, 15-16.)

3.2 Kiintymyssuhteen vaikutus nuoren elämänhallintaan

Brittipsykiatri John Bowlby (1907-1990) on kehittänyt teorian kiintymyssuhteista ja niiden kehittymiseen vaikuttavista tekijöistä. Tämän teorian mukaan lapsi kiintyy niihin aikuisiin, jotka hoivaavat häntä ja hoiva täyttää tietyt ehdot. Kiintymyksellä viitataan tunnesiteeseen, joka muodostuu lapsen ja sen henkilön välille, jota lapsi pitää turvallisimpana. Lapsi turvautuu luotettavimpana pitämäänsä aikuiseen erityisesti silloin, kun hän kokee uhkaa, on hädissään ja peloissaan. (Rusanen 2011, 27.) Kiintymyssuhteen keskeisenä ajatuksena on se, että kiintymyssuhteet kehittyvät joko turvallisiksi tai turvattomiksi varhaislapsuuden aikana ja että tällä kiintymyssuhteen laadulla on merkittävä vaikutus lapsen sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen (Rusanen 2011, 57).

Toisen ikävuoden kuluessa valtaosalle lapsista on kehittynyt vakiintunut kiintymysmalli, joka voi olla joko turvallinen tai turvaton. Turvaton kiintyminen jakautuu vielä välttelevään, takertuvaan tai ristiriitaiseen kiintymysmalliin. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen liittyy huolenpitäjien riittävän herkkään ja lapsen tarpeita ymmärtävään huolenpitoon. Tällöin lapsen muistiin syntyy sisäistettyjä mielikuvia itsestä huolenpidon arvoisena ja omista tunteista ja tarpeista merkityksellisinä. Turvattomassa kiintymyssuhteessa taas lapsi kokee, että oma tarve ei tule kohdatuksi. Turvattomilla kiintymyssuhtemalleilla on havaittu yhteys epäjatkuvaan, lapsen tarpeita huomioon ottamattomaan, epäherkkään, tunkeutuvaan tai lasta pelottavaan huolenpitoon. (Koivisto, Stenberg, Nikkilä & Karlsson 2009, 46.)

Varhaisilla hoivakokemuksilla ja täten myös kiintymyssuhtemallilla on kauaskantoisia vaikutuksia lapsen kehitykseen. Kiintymyssuhteteorian tärkeimpiä sanomia on lapsen tarpeiden tunnistaminen ja kunnioittaminen. Lapsi tarvitsee turvallisia ja pysyviä ihmissuhteita, ja niiden katkokset voivat olla lapsen kehityksen kannalta riskitekijä. (Kalland 2004, 135.) Myönteiset kokemukset mahdollistavat lapselle kyvyn tuntea iloa ja onnea sekä kyvyn värittää omia kiintymyksen tunteita lämmöllä. Käsittelemättömät traumat ja ongelmat kiintymyssuhteessa puolestaan vahingoittavat lapsen kehitystä ja altistavat lasta myöhemmille ongelmille, kuten oppimisvaikeuksille, käyttäytymishäiriöille sekä psyykkisille ongelmille. Myöhemmällä iällä myös riski syrjäytyä kasvaa. Jotta sijoitus olisi lapselle mahdollisimman onnistunut kokemus, hän tarvitsee mahdollisuuden käsitellä kokemuksiaan ja työstää tunteitaan. (Kalland 2004, 119; Väliavaara 2004, 17.)

Kiintymyssuhteen tarve ei siis rajoitu vain lapsuuteen, vaan kiintymyssuhteen tyylillä on havaittu olevan monenlaista merkitystä myös nuoruudessa ja aikuisuudessa. Samat sisäiset

mallit aktivoituvat aikuisiässäkin uusia ihmissuhteita muodostettaessa tai niistä eroon jouduttaessa sekä turvattomuutta ja avun tarvetta koettaessa. Turvallisen kiintymystyylin on havaittu olevan yhteydessä muun muassa parempaan sosiaaliseen menestykseen samanikäisten parissa, parempaan oppimiseen, vähäisempiin mielenterveysongelmiin ja syömishäiriöihin sekä parempaan kykyyn auttaa muita ja vastaanottaa apua ahdistavissa tilanteissa. (Koivisto ym. 2009, 47; Rusanen 2011, 270.)

Haavoittavassa ympäristössä kasvaneen lapsen kehityksen eri osa-alueet saattavat olla eri tasoilla kuin kronologinen ikä edellyttäisi. Sijoitetulla lapsella on usein vaikeuksia tunne-elämän, moraalien kehityksen ja koulusuoriutumisen alueilla. Jos lapsella ei ole mahdollisuutta käsitellä ymmärryksensä ylittäviä traumaattisia kokemuksia, ne jäävät helposti jäsentymättä lapsen mielessä. (Väliavaara 2004, 15.) Kiintymyssuhdeteoria auttaa hoitamaan kehityksen ongelmakohtia niin, että lapsi saa monenlaisia korjaavia kokemuksia, jotka tekevät hänen tulevaisuudestaan valoisamman. Hoitaminen vaatii tunnesuhteeseen perustuvia vuorovaikutussuhteita ja kiintymyssuhteita uusien, lapseen ja lapsen hoitoon sitoutuneiden aikuisten kanssa. (Tuovila 2008, 32.)

3.3 Itsenäistyvän nuoren elämänhallinnan haasteet

Nuoruusikään sisältyy uusia haasteita: vanhemmista irtaantuminen, oman identiteetin ja minän löytäminen, ihmissuhteiden luominen, ja maailmankatsomuksen muodostaminen (Isotalo & Kinnunen 2004, 9). Elämä lastensuojeluperheessä, huostaanotto ja sijoitus uuteen perheeseen jättävät lapseen ja nuoreen jälkiä ja asettavat lisähaasteita elämänkululle ja aikuistumiselle. Sijoituksen aikana nuori elää elämässään vaihetta, jossa hän vastaa aikaisemman kokemuksensa avulla sekä sisäisiin että ulkoisiin haasteisiin. Hänen on luovuttava monesta tutusta asiasta ja alettava rakentaa omannäköistä elämää. Keskeisenä kehityshaasteena on oman elämäntyylin löytäminen ja itsenäistyminen suhteessa vanhempiin. Se tarkoittaa esimerkiksi elämäntutkimuksen, poliittisen näkemyksen, arvojen ja asenteiden muokkaamista itselle sopiviksi, ammatin valintaa omien toiveiden ja taipumusten mukaisesti ja parisuhteen itsenäistä valintaa. Myös raha-asoiden hallinta ja itsenäinen päätöksenteko on useimmille nuorille uutta. Itsenäistymisvaiheessa on haasteena myönteisen minäkäsityksen ja vahvan minätunteen rakentaminen. Siihen liittyy murrosiän epävarmuuden jälkeen oman fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen puolen hyväksyminen. On tärkeää, että nuori oppii hyväksymään oman persoonallisen ulkonäkönsä puutteineen ja tuntee olevansa kotona omassa fyysisessä olemuksessaan. Nuoren on hyvä tunnistaa myös

omat vahvuudet ja kehittämishaasteet. Myönteinen minäkäsitys mahdollistaa sen, että nuori kestää pettymyksiä lannistumatta. (Laurila 2008, 99-100.)

Erilaiset elämänhallintaan liittyvät ongelmat kuuluvat usein normaaliin arjesta selviytymiseen, mutta ongelmien ratkaisukeinot ovat yksilöiden pystyvyyden tunteen takia erilaisia (Martikainen 2009, 22). Omiin mahdollisuuksiinsa heikosti luottava kokee ongelmatilanteet itselleen elämänhallinnan tunteen vaarantavana uhkana ja pyrkii näin välttämään niitä. Tällaisen yksilön asema yhteiskunnassa voi vaarantua alhaisista tavoitteista johtuvan puutteellisen kouluttautumisen ja sittemmin työmarkkinoiden reunalle tai niiden ulkopuolelle ajautumisen myötä. (Martikainen 2009, 16-17.) Yksilön kannalta haitallisia elämänhallinnan keinoja ovat muun muassa elämän totaaliseen kontrollointiin pyrkiminen, jolla pyritään eliminoimaan epäonnistumisen mahdollisuudet. Elämänhallinta ei kuitenkaan ole vain yksilön omissa käsissä. Äärimmillään yksilö voi reagoida elämänhallinnan ongelmiin itsensä kontrolloimiseen liittyvillä keinoilla, jotka voivat johtaa esimerkiksi anoreksiaan sairastumiseen. Tällaiseen selviytymisstrategiaan ajautuminen voi johtua yksilön vaikeuksista elämään, tulevaisuuteen ja muihin ihmisiin sekä itseensä luottamisessa. Itseluottamuksen ja pystyvyyden alhaisuuden syyt johtavat usein omien kasvattajien tai lapsuuden ja nuoruuden muiden auktoriteettien aiheuttamiin nöyryytyksiin, nolaamisen tai mitätöitymisen kokemuksiin. Menneisyydestä saattaa löytyä erityisesti voimakkaita häpäistyksi, nolatuksi tai petetyksi tulemisen kokemuksia sekä liian varhaiseen vastuun kantamiseen ajautumista turvattomassa kasvuympäristössä. Tällaisissa olosuhteissa kasvanut ihminen ei luota kehenkään, joten hän pyrkii hallitsemaan elämäänsä ja pyrkii näin ehkäisemään tulevaisuudessakin mahdollisesti vallitsevaa vielä pahempaa kaaosta. (Martikainen 2009, 19, 22.)

Päinvastaisia elämänhallinnan ongelmista kertovia käyttäytymistapoja ovat puolestaan ulospäin näkyvät sosiaalista paheksuntaa aiheuttavat käyttäytymismallit, kuten päihteiden väärinkäyttö ja väkivaltainen käyttäytyminen. Tällaisten käyttäytymismallien taustalla voi olla yksilön luottamuksen pettämistä häväistyksi tulemisen takia ja vanhempien väkivalta kasvatusmetodeissa. Tällaisessa ongelmallisessa kasvuympäristössä yksilöllä ei ole ollut mahdollisuutta nähdä rakentavia elämänhallinnan tapoja. Turvaton ympäristö on vahingollinen identiteetin ja itseluottamuksen kehittymiselle. Koulussakin tällaisen perheen lapset saattavat helposti joutua negatiivisen palautteen kohteeksi. Aikuisuudessa omaan hallitsemattomaan aggressiivisuuteen tai päihteiden liikakäyttöön liittyvien ratkaisujen etsiminen on monimutkainen prosessi. (Martikainen 2009, 23-24.) Joissakin tapauksissa on

myös mahdollista, että molemmat kuvatuslaiset toimintatavat ovat läsnä saman yksilön elämässä. Tällöin yksilö pyrkii täyteen kontrolliin ja voimavarojen pettäessä ja kontrollikeinojen loppuessa ahdistus purkautuu päihteiden liikakäyttönä tai aggressiivisuutena. Ahdistuksen lisääntyessä myös mielenterveys joutuu koetukselle. (Martikainen 2009, 25.) Nuoressa aikuisuudessa esiin nousevia elämänhallinnan ongelmia ratkottaessa on muistettava, että syitä löytyy sekä menneisyydestä että nykyhetkestä (Martikainen 2009, 22).

3.4 Perhehoito sijoitetun nuoren elämänhallinnan tukijana

Vahvoja elämänhallintaa tukevia tekijöitä ovat esimerkiksi itsensä terveeksi kokeminen, riittävä sosiaalinen tuki, korkea yhteiskunnallinen asema, yksilön liikaa kuormittamaton työ, terveet elämäntavat sekä aktiivinen harrastaminen. Lisäksi elämänhallinnan valmiuksiin vaikuttaa yksilön usko omaan kykyihinsä ongelmallisten tilanteiden ratkaisijana. Tällöin omaan vaikutusmahdollisuuksiin uskova ihminen kokee vaikeat tilanteetkin haasteina, joita voi hallita. (Martikainen 2009, 16-17.)

Ammatilliset perhekodit tukevat sijoitetun nuoren elämänhallintaa monin tavoin. Sijoituksen aikana nuorelle tarjotaan perushoitoa ja turvallinen kasvuympäristö, johon kuuluvat välittäminen, rutiinit, luotettavat ihmissuhteet sekä rajat ja rakkaus. Nuorta täytyy kannustaa, kuunnella ja huomioda, jotta hän tuntisi itsensä arvokkaaksi ja jotta hänelle kehittyisi terve itsetunto. (Korhonen 2008, 27; Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 47-48.) Nuori tarvitsee lähelleen aikuisia, joilla on kyky kohdata hänen kokemuksensa ja tukea häntä arjen tilanteissa. Kokemusten jakaminen ja ymmärretyksi tuleminen onkin keskeistä lapsen psyykkisen kehityksen kannalta. Aikuiselta vaaditaan herkkyyttä havainnoida nuorta ja peilata hänen kokemusmaailmaansa. Vuoropuhelun syntyminen nuoren kanssa edellyttää aikuiselta aikaa luottamuksen rakentamiseen. Tarvitaan lapsilähtöistä työtettä, kykyä virittäytyä nuoren aaltopituudelle, herkistymistä jakamaan, näkemään ja kuulemaan. Vuorovaikutuksen vastavuoroisuus, emotionaalinen tuki sekä tasapainoinen kasvuympäristö houkuttelevat traumatisoitunutta nuorta kasvamaan ja kehittymään. (Väliavaara 2004, 11-12.) Hyväksymällä sijoitettujen nuorten elämän monimutkaisuuden perhekotivanhemmat voivat antaa näille nuorille voimaa elää kivun ja vaikeuksien kanssa ja rakentaa toivoa tulevaisuudelle (Kalland 2002).

Usein varsin kaoottisista olosuhteista tuleva nuori hyötyy siitä, että kodissa on tietyt, selkeät

ja ennustettavat rutiinit, jotka pikku hiljaa voivat alkaa rakentua hänen mieleensä ja kokemusmaailmaansa. Ensin nuori saattaa vastustaa näitä rutiineja ja pyrkii tuhoamaan ne, mutta useimmiten ne alkavat jäsentää häntä nopeasti. Näihin ulkoisiin rakenteisiin kiintymyssuhdehäiriöisen nuoren on helpompi alkaa liittyä kuin ihmisiin, jotka saattavat edustaa hänelle monenlaista uhkaa. Tästä syystä on tärkeää, että sijaishoitopaikka pitää hyvää huolta nuoren arkirutiineista, kuten ruokailu- ja nukkumaanmenoajoista, jotka rytmittävät nuoren päivää. (Tuovila 2008, 54.) Moni nuori on myös tottunut huolehtimaan itse itsestään, sisaruksistaan ja jopa vanhemmistaan, joten on tärkeää viestittää hänelle konkreettisesti sekä sanoin että teoin hänen asemaansa lapsena, ei huolenkantajana. Kun nuori kokee, että aikuiset pystyvät turvaamaan hänelle ulkoisen järjestyksen ja huolehtimaan asioiden sujumisesta, hän voi alkaa luottaa siihen, että myös hänen sisäiseen epäjärjestykseensä voi tulla muutosta. Kiintymällä ensin ulkoiseen järjestykseen nuori voi löytää tien niiden luokse, jotka tätä järjestystä ylläpitävät. (Tuovila 2008, 54.)

Nuori tulee parhaiten autetuksi, kun kasvuympäristö tarjoaa hänelle keinoja tunteiden ja kokemusten ilmaisemiseen (Väliavaara 2004, 13). Perhekodissa nuoren tunteista tulee puhua ja niitä pitää sanoittaa. Joillekin nuorille koko tunnesanasto voi olla hyvin vieras puhumattakaan siitä, että he osaisivat tunnistaa omia tunteitaan ja sitä, mitä heissä itsessään tapahtuu. Perhehoidossa on parhaat mahdollisuudet tunteista puhumiseen, kun perhekotivanhemmat tai toinen heistä on usein koko ajan läsnä nuorelle. He myös tietävät, mitä nuoren arkeen kuuluu, ja pääsevät näin ollen tuoreeltaan käsittelemään tilanteita ja tunteita, joita nuoressa ja heissä itsessään herää. Ei riitä, että käsitellään vain tapahtumia, vaan asiat täytyy saada käsiteltäväksi tunnetasolle. Täytyy pohtia, mikä hankalan käyttäytymisen tai tuomittavan teon takana mahdollisesti on. (Tuovila 2008, 55.) Arkisessa kohtaamisessa täytyy välttää vaikeiden asioiden käsittelemistä, sillä se voi pahimmillaan johtaa ongelmien kasaantumiseen ja vaikeutumiseen (Väliavaara 2004, 13).

Itsenäistymisvaiheessa nuori tarvitsee monenlaisia eväitä selviytymiseen. On tärkeää, että hän tunnistaa omat voimavaransa, on oppinut huolehtimaan itsestään ja että hän suhtautuu luottavaisesti selviytymiseensä. Sijaishuollon aikana yhdessä tekeminen ja osallistuminen luovat turvallista kasvualustaa nuoren sosiaalisten taitojen kartuttamiseen ja itsetunnon vahvistamiseen. Perhekodin työntekijän tehtävänä on auttaa nuorta pitämään yllä itsenäistymistä tukevaa suuntaa ja tavoitteellista työskentelyä yhteisten sopimusten varassa. Vertaistukiryhmien ja läheisverkostojen ylläpitäminen ja vahvistaminen heti sijoituksen alkuvaiheista lähtien vahvistaa nuoren sosiaalisia kykyjä ja luo edellytyksiä myöhemmälle

selviytymiselle. Näin varmistetaan, että nuorelle tärkeät ja läheiset henkilöt säilyvät hänen elämässään sekä sijaishuollon aikana että sen päätyttyä. (Känkänen 2009, 239.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tavoitteet

APKL ry halusi teettää uuden tutkimuksen perhekotiansa entisistä nuorista, koska APKL ry:n teettämän Perttuloiden tutkimuksen osallistujamäärä jäi suppeaksi. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kyselylomakkeen avulla selvittää, miten ammatillisista perhekodeista lähteneet nuoret selviytyvät. Näihin perhekotien entisten nuorten elämänhallintaan liittyviin kysymyksiin vastasivat näiden nuorten sijasta perhekotivanhemmat. Tavoitteena oli saada mahdollisimman monilta ammatillisilta perhekotivanhemmilta vastaukset kyselylomakkeeseen, jotta APKL ry saisi laajan ja kattavan katsauksen siitä, miten nämä perhekodeista lähteneet nuoret aikuiset tänä päivänä selviytyvät. Tavoitteena on myös selvittää, löytyykö selviytymisestä ja elämänhallinnasta eroavaisuuksia niin sukupuolten kuin muidenkin tekijöiden välillä.

4.2 Tutkimuskysymykset

Tavoitteiden pohjalta tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat:

- Miten perhekodeista lähteneet nuoret ja nuoret aikuiset selviytyvät?
- Mitä elämänhallinta on itsenäistyvälle nuorelle?
- Mitä sukupuolten välisiä eroavaisuuksia on havaittavissa nuorten ja nuorten aikuisten selviytymisessä?

4.3 Tutkimusmenetelmät

Tässä opinnäytetyössä on käytetty kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää, sillä tämän opinnäytetyön tarkoituksena on mitata lukuja ammatillisten perhekotien entisten nuorten elämänhallinnasta. Määrällinen tutkimus edellyttää ilmiön tuntemista eli sitä, mitkä tekijät vaikuttavat ilmiöön. Määrällinen tutkimus on muuttujien mittaamista, niiden suhteiden välisten vuorovaikutusten laskemista ja tekijöiden esiintymisen määrällistä laskemista. (Kananen 2011, 12.) Se antaa yleisen kuvan muuttujien välisistä suhteista ja eroista (Vilkka 2007, 13).

Kvantitatiivisen tutkimuksen yleisin aineistonkeruumenetelmä on kyselylomake, jossa kaikilta kyselyyn vastaajilta kysytään samat asiat, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla (Kananen 2011, 12; Vilka 2007, 28). Kysymykset on johdettu ilmiöstä koostuvista muuttujista eli tekijöistä (Kananen 2011, 18). Tutkittavan ilmiön tekijät muutetaan muuttujiksi, joita käsitellään määrällisessä tutkimuksessa tilastollisilla menetelmillä (Kananen 2011, 13). Tilastollisessa tutkimuksessa mittaus kohdistuu johonkin ilmiöön tai havaintoyksikköön, josta halutaan saada määrätietoja (Kananen 2011, 53).

Kvantitatiivisen tutkimuksen tavoin tämän opinnäytetyön tutkimustulosten pyrkimys on yleistää. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa pienen joukon, otoksen, vastaajien edellytetään edustavan koko joukkoa eli perusjoukkoa. Tutkimustuloksen voidaan katsoa edustavan koko ilmiötä koskettanutta joukkoa. Kvantitatiivinen tutkimus kuitenkin edellyttää ”riittävää” määrää havaintoyksiköitä, jotta tulokset olisivat luotettavia ja ne voitaisiin siirtää koskemaan koko perusjoukkoa. (Kananen 2011, 17-18.)

Määrällisen tutkimuksen aineiston analyysimenetelminä voidaan käyttää ristiintaulukointia, korrelaatio- ja regressioanalyysia, joilla voidaan selittää riippuvien muuttujien erot tai riippuvuudet. Menetelmille on yhteistä muutoksen mittaaminen, ja kunkin menetelmän käyttömahdollisuudet riippuvat muuttujien luonteesta. Ristiintaulukoinnissa selittävä ja selitettävä muuttuja voivat olla dikotomisissa tai asteikkollisissa. Jatkuvat muuttujat voidaan muuttaa dikotomisiksi, jolloin ne soveltuvat myös ristiintaulukoitaviksi. Korrelaatio- ja regressioanalyysissa riippuvan ja riippumattoman muuttujan on oltava jatkuva. Dikotomisissa muuttujia ovat esimerkiksi sukupuoli tai ei-kyllä -kysymykset. Löydetyillä riippuvuuksilla pitäisi olla yhteys ilmiötä selittäviin teorioihin. Riippuvuuksia ja korrelaatioita voidaan löytää minkä tahansa muuttujien välille, mutta tämä ei tarkoita sitä, että ilmiöiden välillä olisi syy-seuraus -suhdetta. (Kananen 2011, 92-93.)

4.3.1 Aineiston keruu

Tapaamisessa tilaajan kanssa päätettiin, että tutkimusaineisto olisi helpointa kerätä kvantitatiiviselle tutkimukselle ominaisen kyselylomakkeen avulla. Tilaaja laati kyselylomakkeeseen alustavat kysymykset. Tässä vaiheessa pystyin syventymään teoriaan, kun tiesin, mitä tilaaja tutkimukselta haluaa. Jatkoin kyselylomakkeiden työstämistä laatimalla niihin selkeät väliotsikot sekä lisäämällä ja tarkentamalla kysymyksiä lopulliseen

muotoonsa. Yhteen kyselylomakkeeseen mahtui yhteensä viiden perhekodista lähteneen henkilön tiedot. Kyselylomakkeeseen tuli monivalintakysymykset, jotka helpottavat vastaamista ja pitävät aiheen rajattuna. Kyselylomake oli suunnattu perhekotien työntekijöiden täytettäväksi, jotta saataisiin vastaukset mahdollisimman monesta nuoresta. Kyselylomakkeen matkaan laitoin myös saatesanat, jotta perhekotien työntekijät tietäisivät, mihin kyselyyn ja mihin tarkoitukseen he vastaavat.

Kyselylomaketta hioin kauan lähettämällä sen useaan otteeseen tarkastukseen tilaajalle, joka antoi parannusehdotuksia. Valmiiseen kyselylomakkeeseen tuli lopulta kuusi eri aihepiiriä nuorten taustatiedoista ja nykyhetken pärjäämiseen liittyen perustiedot, sijoitukset, itsenäistyminen, työ ja koulutus, sosiaaliset suhteet sekä mahdolliset ongelmat. Tarkoituksena oli pitää kyselylomake paljon tietoa antavana, mutta kuitenkin yksinkertaisena, jotta mahdollisimman monet perhekotivanhemmat vastaisivat siihen, eikä väärinymmärryksiä kysymysten suhteen syntyisi. Kun kyseessä on kvantitatiivinen tutkimus, monivalintakysely on hyvä vaihtoehto, sillä näin vastauksia on helpompi käsitellä, vertailla ja analysoida (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 201). Kyselylomakkeessa oli tarjolla myös vaihtoehto ”en tiedä”, sillä kyselylomakkeen ollessa perhekotivanhemmille suunnattu, on mahdollista, etteivät he tiedä joitain asioita nuoren sen hetkisestä tilanteesta. Kysymysten lyhyiden ja yksinkertaisuuden oli tarkoitus ehkäistä myös mahdollisia väärinymmärryksiä kysymysten suhteen. Kyselylomakkeen tarkoituksena oli saada kokonaisvaltainen kuva siitä, miten perhekodeista lähteneet nuoret selviytyvät elämänhallinnan eri osa-alueilla nykyhetkellä. Kaikissa kysymyksissä oli selkeät vastausvaihtoehdot, jotta vastauksista saisi koottua selkeitä johtopäätöksiä ja taulukoita nuorten ja nuorten aikuisten selviytymisestä.

Kun kyselylomake oli valmis, lähetin sen saatekirjeen kanssa tilaajalle, joka laittoi lomakkeet jakoon sähköisesti 95 ammatilliselle perhekodille ympäri Suomea. Perusjoukko tuli automaattisesti tutkimusongelman mukana, ja tilaaja halusi ottaa tutkimuksen otokseen kaikki liittoon kuuluvat ammatilliset perhekodit. Kyselylomakkeiden jako oli helpointa, nopeinta ja turvallisinta hoitaa näin, jotta tutkimusta koskevat nuoret pysyisivät alusta alkaen anonyymeinä.

Laadin kyselylomakkeen aika pitkälle puutteellisella teorialla. Alun perin termi ”pärjääminen” ja alustava teoriapohja tulivat tilaajalta, mutta löysin kyseisellä termillä todella vähän lähteitä. En osannut kyseenalaistaa pärjäämis-termin toimivuutta vielä

tiedonhakuvaiheessa. Myöhemmin kävi ilmi, että elämänhallinta olisi terminä ammatillisempi ja kuvaisi nuorten selviytymistä paremmin. Vaihdoin käsitteet pärjäämisestä selviytymiseen ja elämänhallintaan ammatillisuuden vuoksi. Käsitteiden vaihtumisen myötä teoriaa oli mahdollista syventää uusien lähteiden myötä. Kyselylomakkeessa pärjääminen sisälsi samat asiat kuin elämänhallinta, joten kyselylomakkeen sisältö olisi ollut sama termistä riippumatta.

Alustavasti oli tarkoitus saada vastaukset helmikuun 2012 lopussa takaisin, jotta olisin ehtinyt muodostaa maaliskuussa 2012 järjestettävään Ammatillisten perhekotien liitto ry:n vuosijuhlaan taulukoita saamistani vastauksista. Aikataulu oli kuitenkin kolme kuukautta myöhässä, ja vastaukset saapuivat toukokuussa 2012, minkä jälkeen alkoi tutkimustulosten avaaminen, kirjoittaminen ja analysointi. Tavoitteena oli saada opinnäytetyö luovutuskuntoon marraskuussa 2012. Työelämä verotti opinnäytetyöhön käytettävää aikaa, joten opinnäytetyö eteni hiljalleen ja sen viimeistelyvaihe oli kesällä ja syksyllä 2013. Lopulta opinnäytetyö valmistui marraskuussa 2013.

4.3.2 Aineiston analyysi

Vastaukset saatuani tarkistin, että ne ovat käyttökelpoisia tutkimukseen. Otin kaikki palautetut vastaukset mukaan tutkimukseen. Vastauksia tuli yhdeltätoista ammatilliselta perhekodilta (12 %), joilta tuli tiedot yhteensä 49 henkilöstä. Otos koski koko perusjoukkoa, joten prosentuaalisesti moni jätti vastaamatta. Tarkkaa otosta en voinut arvioida, sillä tiesin vain, kuinka monelle ammatilliselle perhekodille lomake lähetettiin. Saatekirjeessäkään en ollut määritellyt, kuinka monesta henkilöstä yksi ammatillinen perhekoti voi vastata. Ammatillisten perhekotien vanhemmat saivat itse päättää, monestako entisestä nuoresta he antavat tiedot. Suuresta kadosta huolimatta uskon, että otos ei poikkea täysin muiden perusjoukon henkilöiden elämänhallinnasta. Kyselylomakkeen palauttaneet olivat saaneet vastattua entisistä nuoristaan kiitettävästi, eikä ”en tiedä”-vastauksia tullut vastaajat huomioon ottaen montaa. Joihinkin vastauslomakkeiden kysymyksiin jäi tyhjiä sarakkeita, mutta yksittäisten vastausten puuttuminen ei vaikuttanut tutkimuksen muiden tulosten analysointiin.

Saaduista vastauksista muodostin erinäisiä lukumääriä ammatillisten perhekotien entisten nuorten elämänhallinnan eri osa-alueista. Tekstin tueksi muodostin vastauksista taulukoita ja kuvioita, joiden prosentit ja palkit havainnollistavat tuloksia. Ristiintaulukoimalla tuloksista

ilmeni eri muuttujien välisiä riippuvuuksia. Sukupuolten väliset erot voi havaita taulukoista ja kuvioista selkeästi. Tuloksien esittelyssä ei entisten nuorten nimiä tai muitakaan tietoja tule ilmi, joten he pysyvät anonymieinä, niin kuin oli tarkoituskin.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Perustiedot

Sain vastaukset yhteensä 49 nuoresta aikuisesta, joista täysi-ikäisiä oli vastaushetkellä 39. Vastausten nuorten ja nuorten aikuisten sukupuolijakauma oli tasainen, kun taas ikäjakauma puolestaan oli suuri. Sain tiedot 26 miespuolisesta ja 23 naispuolisesta henkilöstä, joista täysi-ikäisiin kuului 22 naista ja 17 miestä. Perhekodeista lähteneet henkilöt olivat iältään aina kahdeksasta ikävuodesta 33 ikävuoteen asti, eli heidän syntymävuotensa sijoittuvat vuosien 1979 ja 2004 välille.

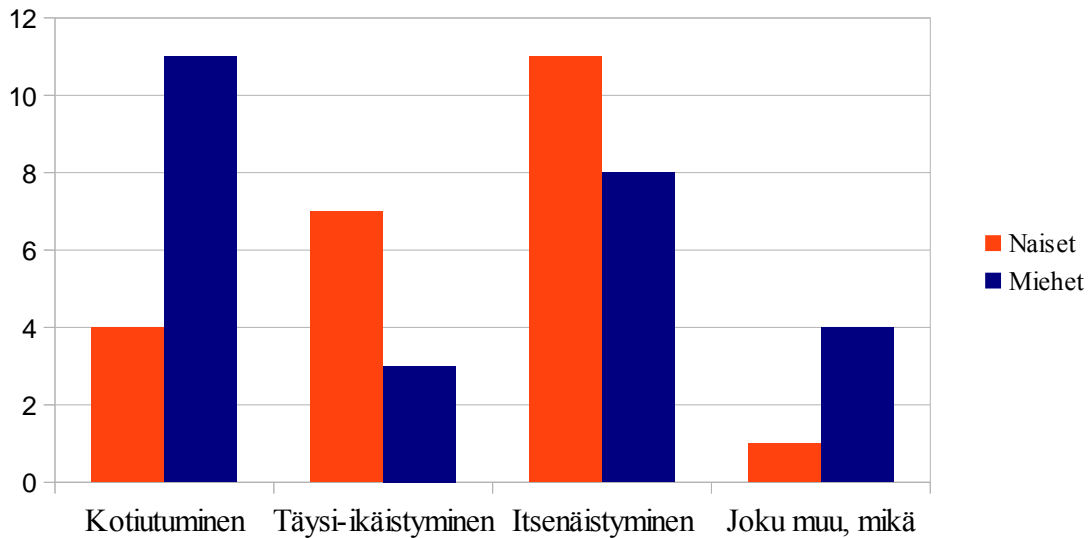
5.2 Sijoitukset

Jokainen uusi sijoitus on lapselle koetteleva tapahtuma, vaikka uusi tilanne toisikin paljon hyviä asioita elämään. Kun lapsi on sijoitettu useaan otteeseen eri perhekoteihin tai laitokseen, pysyvyyden ja kuulumisen kysymykset ovat olleet lapsen tai nuoren elämässä toistuvasti läsnä. Jokaisen sijoituksen tarkoitus on kuitenkin taata lapselle turvallinen kasvuympäristö ja tukevia ihmissuhteita, jotta vaikeuksia tai kaltoinkohtelua kokenut lapsi voisi jälleen iloita omasta olemassaolostaan ja kokea, että tuottaa muille iloa. Hyvä kiinnittyminen sijaispaikassa auttaa lasta myös irtautumaan, kun sen aika tulee. (Känkänen 2009, 234-236.)

Kyselylomakkeella saatujen vastausten mukaan kenelläkään nuorella aikuisella ei ole ollut takanaan kolmea sijoitusta enempää sopivan sijaishuoltopaikan löytämiseksi. Suurimmalla osalla eli 28:lla (57 %) oli takanaan yksi sijoitus, 15:llä (31 %) oli kaksi, ja kuudella (12 %) oli kolme sijoitusta.

Pyysin kyselylomakkeessa mainitsemaan entisten nuorten sijoitusten päättymisen syyt. Vaihtoehtoina sijoituksen päättymisen syiksi annoin neljä vastausvaihtoehtoa: kotiutuminen, täysi-ikäisyys, itsenäistyminen sekä d-vaihtoehtona joku muu, mikä. D-vaihtoehdon valitessaan sai kirjoittaa itse oikean syyn sijoituksen päättymiselle. Seuraavassa kuviossa on

kuvattu kaikkien tutkimukseen osallistuneiden nuorten ja nuorten aikuisten viimeisimmän sijoituksen päättymisen syy.

KUVIO 1. Viimeisimmän sijoituksen päättymisen syy (N = 49)

Kotiutuneista nuorista 11 (73 %) oli miehiä, joista seitsemän oli kyselylomakkeeseen vastatessa vielä alaikäisiä. Sijoitus päättyi kotiutumiseen neljällä naisella, joista yksi oli vielä alaikäinen. Sijoitus päättyi täysi-ikäisyyteen kymmenellä nuorella, joista kolme oli miehiä ja seitsemän naisia. Näillä kaikilla kolmella täysi-ikäisellä miehellä oli havaittavissa sekä riippuvuuksia että muita ongelmia. Sijoitus päättyi itsenäistymiseen noin puolella (49 %) täysi-ikäisistä nuorista aikuisista, joista kahdeksan oli miehiä ja 11 naisia. Lisäksi kahden alaikäisen miehen, yhden täysi-ikäisen miehen ja täysi-ikäisen naisen sijoituksen päättymisen syyksi ilmoitettiin laitokseen sijoittaminen. Yhden täysi-ikäisen miehen sijoitus päättyi muusta syystä.

5.3 Itsenäistyminen

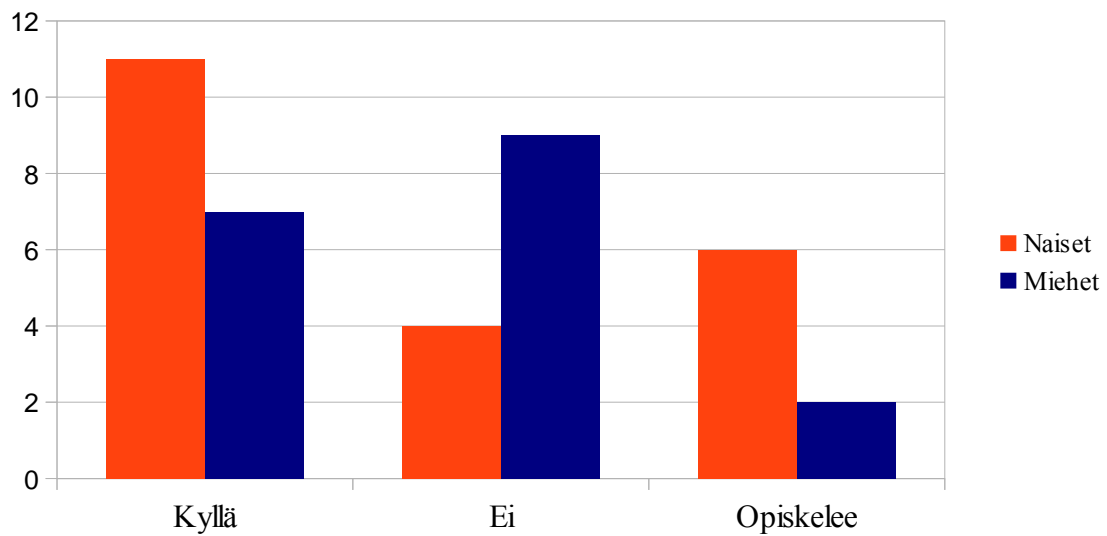
Itsenäistyminen kattaa niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisen puolen. Itsenäistymisellä tarkoitetaan sitä, kun aikuistuva nuori irtautuu vanhemmistaan ja sijaisvanhemmistaan sekä löytää oman elämäntyylinsä. Nuori voi itsenäisesti solmia parisuhteen, tehdä päätöksiä ja hallita raha-asioitaan. Myös myönteisen minäkuvan muodostaminen on tärkeää selviytymisen kannalta. (Laurila 2008, 99-100.) Oli hienoa huomata, että suurin osa (82 %) nuorista oli sijoituksen päättymisen jälkeen itsenäistynyt. Sukupuolijakauman mukaisesti täysi-ikäisistä naisista lähes kaikki (91 %) itsenäistyivät ja miehistäkin melkein kolme

neljästä (71 %).

Huostaan otetuille ja pitkään sijoituksessa olleille 18–21-vuotiaille suunnattu jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista ja sopimus huollosta tehdään silloin, kun nuori sitä itse haluaa. Jälkihuolto on nuoren tarpeisiin räätälöityä tukea, jonka tavoitteena on auttaa siirtymistä itsenäisesti selviytyväksi aikuiseksi tilanteessa, jossa nuorelta saattaa puuttua kokonaan vanhempien ja suvun tukiverkosto. Nuorta autetaan muun muassa asunnonhakuun, opiskeluihin ja työn saantiin liittyvissä asioissa sekä tuetaan taloudellisesti. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 170.) Tutkimuksen täysi-ikäisistä nuorista aikuisista reilu puolet (56 %) oli saanut jälkihuolta itsenäistymisensä jälkeen ja kaksi kolmesta (67 %) oli saanut tukitoimia itsenäistymisensä jälkeen. Jälkihuolta saaneita naisia oli 14 (64%) ja miehiä kahdeksan (47%). Itsenäistymisensä jälkeen tukitoimia saaneita täysi-ikäisiä naisia oli 16 (73 %) ja miehiä kymmenen (59 %).

5.4 Koulutus ja työ

Työelämä määrittää nuorten aikuisten arkea ja rakentaa yksilön identiteettiä (Martikainen 2009, 75). Iso osa nuoren aikuisen elämänhallinnan ongelmista on liitoksissa siihen, mitä työssäkäynti ja uralla eteneminen vaatii (Martikainen 2009, 69). Työn on tarkoitus kasvattaa yksilön hyvinvointia, mutta nyky-yhteiskunta on asettanut työelämälle uusia haasteita, kuten työtehtävien lisääntymistä ja työtahdin tiukentamista, jotka automaattisesti vaikuttavat yksilön elämänhallintaan. Tutkimustuloksien mukaan nuorista ja nuorista aikuisista kaikki mahdolliset henkilöt (43/49) eli yli 16-vuotiaat olivat saaneet suoritettua peruskoulun loppuun. Yli 16-vuotiaista peruskoulun suorittaneista 31 nuorta (72 %) oli jatkanut toisen asteen tutkintoon. Naiset (77 %) jatkoivat toisen asteen tutkintoon hieman miehiä (67 %) enemmän. Täysi-ikäisistä vajaalla puolella (44 %) on ammatti, joka kolmannella (33 %) ei ollut, ja alaikäiset mukaan lukien kahdeksan nuorista (16 %) opiskeli kyselyn hetkellä. Nuorista aikuisista puolet (49 %) oli työelämässä, naisista (59 %) hieman useampi kuin miehistä (41 %).

KUVIO 2. Nuorten aikuisten ammattitilanne (N = 39)

Naisista puolella (50%) oli kyselyn hetkellä ammatti. Miesten vastaava luku oli seitsemän (41 %). Taulukosta näkee, että naiset olivat kouluttautuneet miehiä enemmän, ja ammatittomat naiset opiskelivat miehiä enemmän. Opiskelevissa nuorissa aikuisissa oli mukana alaikäisiä.

5.5 Sosiaaliset suhteet

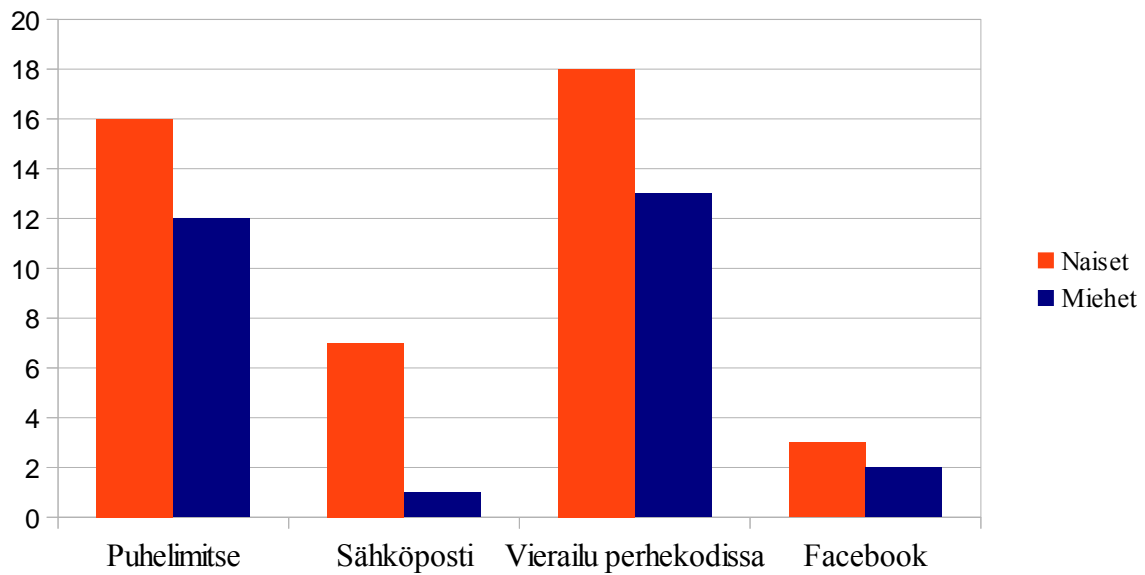
Elämänhallinnan kannalta suurimpina voimavaroina voivat toimia sosiaaliset suhteet, kuten parisuhde, lapset tai perhekodeista lähteneille nuorille jopa perhekotivanhemmat, jotka ovat hoitaneet häntä. Syrjäytyneillä nuorilla aikuisilla oma arvokkuuskin voi löytyä kumppanin löytymisen myötä (Martikainen 2009, 101). Sosiaaliset tukiverkot ovat usein erityisen merkityksellisiä silloin, kun elämänhallinta vaarantuu (Martikainen 2009, 86). Seuraavasta taulukosta näkyy entisten perhekotinuorten parisuhdetilanne.

TAULUKKO 1. Nuorten aikuisten parisuhdetilanne (N = 39)

	Nainen	Mies	Yhteensä
Naimaton	27 %	29 %	28 %
Parisuhde	32 %	23 %	28 %
Avoliitto	23 %	18 %	20 %
Avioliitto	14 %	12 %	13 %
Muu	4 %	18 %	10 %
Yhteensä	100 %	100 %	99 %

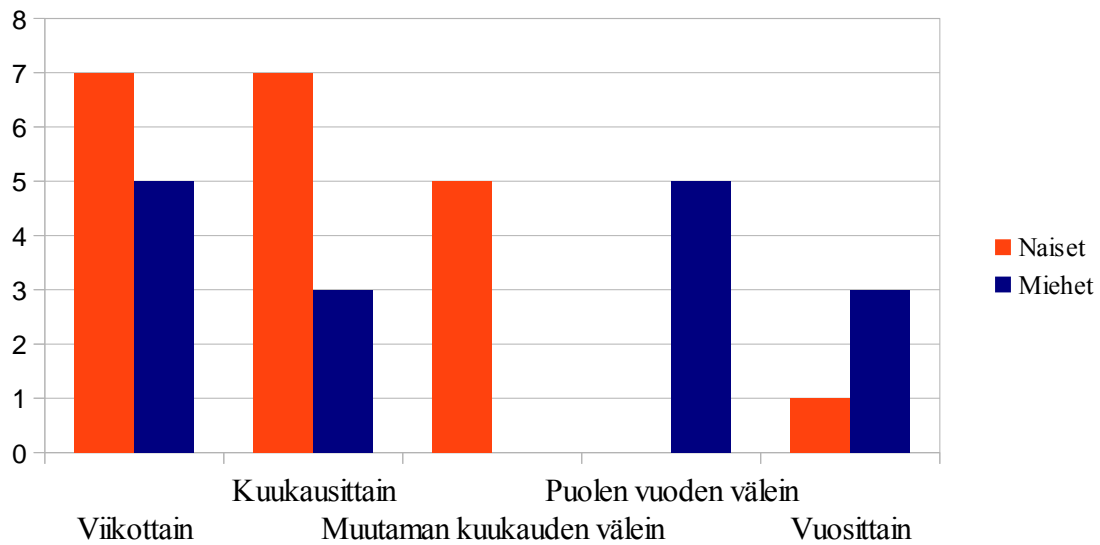
Tästä taulukosta näkyy ainoastaan täysi-ikäisten nuorten aikuisten parisuhdetilanne. Täysi-ikäisiä naisia oli 22 ja miehiä 17. Kymmenen alaikäistä nuorta oli vastaushetkellä joko naimattomia tai parisuhteessa. Naisista yhden ilmoitettiin olevan yksinhuoltajaäiti. Miesten kohdalla kahden parisuhdetilannetta ei tiedetty ja yhden parisuhdetilannetta ei ollut mahdollista ilmoittaa. Täysi-ikäisistä naisista seitsemällä ja miehistä viidellä oli lapsia. Kenelläkään alaikäisellä nuorella ei ollut lapsia.

Kati Hämäläinen on tehnyt Väestöliiton toimeksiantamana väitöskirjan perhehoitoon sijoitettujen lasten antamista merkityksistä kodilleen ja perhesuhteilleen. Tutkimuksessa selvisi, että sijaisvanhemmat ovat tarjonneet sijoitetuille lapsille turvallisia arkisuhteita. Tällaiset turvalliset suhteet ovat muodostuneet sijoitetuille lapsille myös läheisiksi ja tärkeiksi. (Hämäläinen 2012, 156, 160.) Toisille lapsille ja nuorille sijaisvanhemmat tulevat niin tärkeiksi, että heihin halutaan pitää yhteyttä myös sijoituksen päätyttyä. Seuraavista kuvioista näkyy, miten tämän tutkimuksen henkilöt pitivät yhteyttä perhekotivanhempia. Ensimmäisessä kuviossa on kuvattuna nuorten yhteydenpitotavat ja toisesta näkyy yhteydenpidon aikavälit.

KUVIO 3. Nuorten ja nuorten aikuisten yhteydenpitotavat perhekotivanhempiin (N = 49)

Kaikki nuoret ja nuoret aikuiset mukaan laskettuna noin kolme neljästä (73 %) piti yhteyttä perhekotiin, jossa oli viimeisimmäksi sijoitettuna. Naisista lähes kaikki (87 %) pitivät yhteyttä perhekotivanhempiin, ja miehistäkin yli puolet (62 %). Moni nuori aikuinen piti yhteyttä monella eri tavalla, kumpikin sukupuoli suurimmaksi osaksi puhelimitse (77 %) ja vierailemalla perhekodissa (86 %). Muita yhteydenpitotapoja olivat Facebook, naisten keskuudessa suosituampi sähköposti, tukiperheenä toimiminen ja muualla tapaaminen.

KUVIO 4. Nuorten ja nuorten aikuisten yhteydenpidon aikavälit perhekotivanhempiin (N = 36)

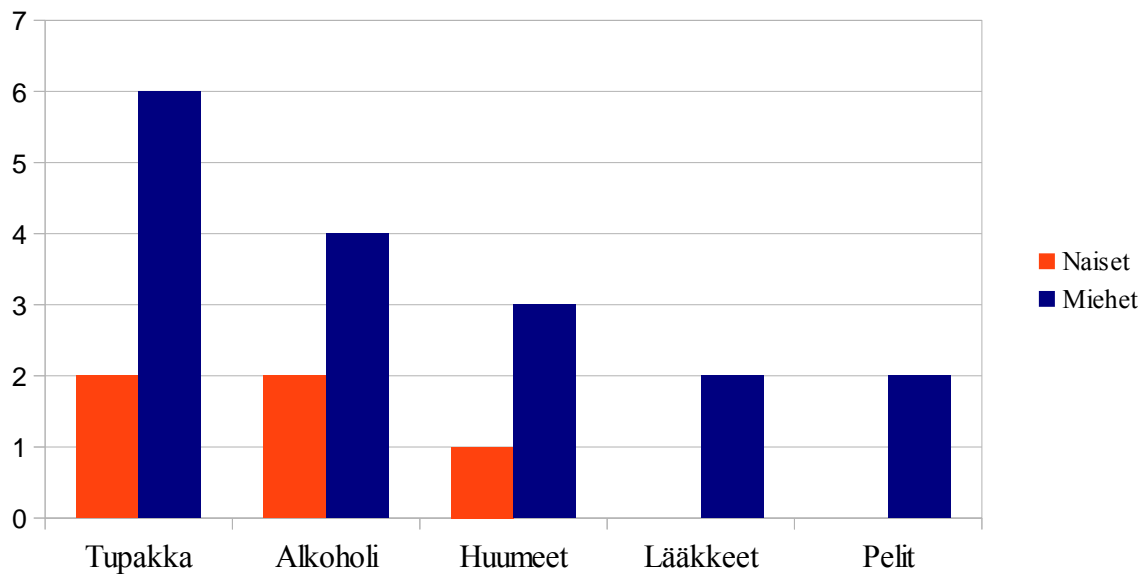
Perhekodista lähteneet naiset pitivät aktiivisemmin yhteyttä perhekotivanhempiin, ja kuten kuviosta näkee, he myös pitivät yhteyttä tiheämmin kuin miehet. Miesten yhteydenpidon aikavälit olivat vaihtelevampia ja jakautuvat laajemmalle alueelle.

Kaikista 49 nuoresta ja nuoresta aikuisesta 33 (67 %) piti yhteyttä myös biologisiin vanhempiinsa. Heistä naisia oli 15 ja miehiä 12. Lisäksi myöntävästi oli vastattu kuudesta alaikäisestä pojasta, jotka olivat kotiutuneet. Kolmesta miehestä ja kahdesta naisesta ei osattu sanoa, pitivätkö he yhteyttä biologisiin vanhempiinsa.

5.6 Mahdolliset ongelmat

Yksin eläminen nuorena aikuisuudessa voi aiheuttaa ulkoisen elämänhallinnan ongelmia. Esimerkiksi oma alkoholin käyttö voi karata hallinnasta yksinkertaisesti vain siksi, että omien elämäntapojen kontrollointiin ei ole mitään syytä. Nuori voi hoitaa työnsä asiallisesti, mutta vapaa-ajan viettäminen voi lähteä käsistä. Nuorella voi olla sellainen tunne, ettei omalla elämällä ole tarkoitusta, se ei ole arvokasta eikä oma hyvinvointi itsessään ole panostamisen arvoista. Taustalla vaikuttavat helposti myös syyllisyyden ja epäonnistumisen tunteet, joiden kohtaaminen ei ole yksilölle helppoa. Tällainen elämäntilanne voi johtaa pahimmillaan sosiaalisista yhteisöistä vetäytymiseen ja yksinäisyyteen. Joissain tapauksissa yksilöllä voi olla sosiaalinen verkosto, jonka kaikilla jäsenillä on sama ongelma. Vielä

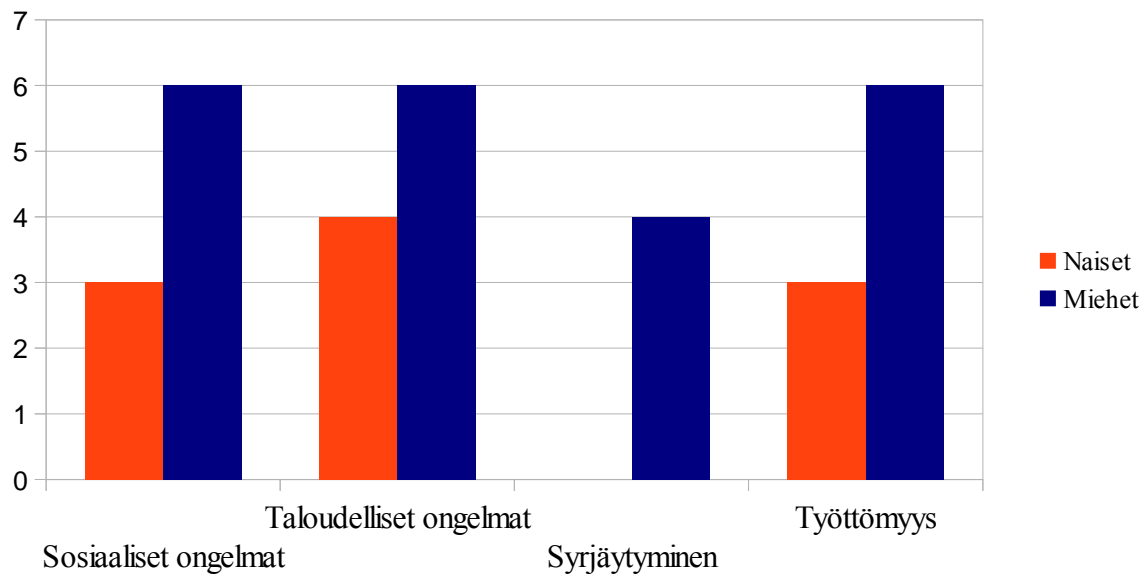
työttömyyden astuttua kuvioihin vaarana on elämänhallinnan totaalinen menettäminen. (Martikainen 2009, 98-99.) Seuraavassa kuviossa on koottuna tiedot siitä, millaisia riippuvuuksia perhekodeista lähteneillä nuorilla ja nuorilla aikuisilla perhekotivanhempien mukaan esiintyi. Riippuvuuksien määrät eivät vastaa riippuvaisten määrää, vaan yhdellä henkilöllä voi olla useampi riippuvuus.

KUVIO 5. Nuorten ja nuorten aikuisten riippuvuudet (N = 49)

Täysi-ikäisistä nuorista 11:llä (28 %) oli havaittavissa selviä riippuvuuksia. Myös yhdellä alaikäisellä oli sama ongelma. Kuviosta huomaa, että riippuvuuksia esiintyi miehillä huomattavasti naisia enemmän. Miehillä oli myös todennäköisempää, että heillä oli useampi kuin yksi riippuvuus. Riippuvuudet jakautuivat niin, että naisista vain neljällä (17 %) oli riippuvuuksia, kun taas miehistä jopa kahdeksalla eli melkein kolmasosalla (31 %) oli havaittavissa riippuvuuksia.

Riippuvuuksien lisäksi nuorilla ja nuorilla aikuisilla esiintyi muita elämänhallinnan ongelmia: sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia, syrjäytymistä sekä työttömyyttä. Seuraava kuvio kertoo, kuinka paljon näitä ongelmia perhekotivanhempien mukaan esiintyi perhekodeista lähteneillä nuorilla.

KUVIO 6. Muita nuorilla ja nuorilla aikuisilla esiintyneitä ongelmia (N = 49)

Muita ongelmia oli havaittavissa riippuvuuksia enemmän. Yhdeksällä henkilöllä oli ongelmia sosiaalisissa suhteissa. Taloudellisia ongelmia oli jopa kymmenellä. Työttömyyttäkin esiintyi yhdeksällä henkilöllä. Muutama oli vaarassa syrjäytyä ja kahdella oli rikosrekisteri. Muiksi ongelmiksi mainittiin psyykkiset ongelmat, kouluttautumisongelmat sekä ongelmat vanhempien kanssa. Suurin osa taulukoiden riippuvuuksista ja ongelmista kuului yhdelle nuorelle ja neljälle nuorelle aikuiselle, joilla oli useita riippuvuuksia ja ongelmia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä tutkimus on laaja otos perhekodeista lähteneiden miesten ja naisten elämänhallinnasta niin kuin perhekotivanhemmat sen näkevät. Yleisesti ottaen ja muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta näillä ammatillisten perhekotien entisillä nuorilla ja nuorilla aikuisilla ei ole suurempia ongelmia kuin muillakaan nuorilla itsenäiseen elämään siirtymisen vaiheessa.

Kokonaiskuvaa tarkasteltaessa voidaan havaita, että perhekodeista lähteneet naiset selviytyvät miehiä paremmin. Erinäisiä riippuvuuksia ja ongelmia esiintyy sekä miehillä että naisilla, mutta monet ongelmat yhdessä näyttävät kasautuneen yhtä naista lukuun ottamatta miesten kesken. Voi olla, että naiset hakevat apua miehiä herkemmin. Sisältäähän suomalaiselle miehelle ominainen myyttikin ajatuksen siitä, että mies ei voi näyttää

heikkouksiaan. Tämä myytti voisi osittain selittää tätä miesten ja naisten välistä eroa ongelmien esiintymisessä.

Kun naisilla ilmeni huomattavasti vähemmän riippuvuuksia ja ongelmia miehiin nähden, herää kysymys, mitkä tekijät saavat naiset selviytymään paremmin ja säilyttämään elämänhallintansa? Tutkimuksen mukaan äitiys ja parisuhde eivät ole vaikuttaneet riippuvuuksien ja ongelmien esiintyvyyteen. Tuloksista selviää, että ongelmia esiintyi sekä parisuhteessa olevilla että naimattomilla nuorilla naisilla aika tasaisesti, mutta reilusti vähemmän kuin miehillä. Miehistäkään puhuttaessa tutkimustuloksissa ei ollut selkeää eroavaisuutta ongelmien jakautumisessa naimattomien ja sitoutuneiden välillä. Huomioon ottaen pienet sävyerot tuloksissa voi päätellä, että naimattomilla miehillä kuitenkin todennäköisemmin on ongelmia kuin niillä, jotka ovat parisuhteessa. Kokonaisuudessaan vakiintumisen vaikutus nuorten aikuisten elämänhallintaan kallistuu positiiviseksi. Uskon tämän johtuvan siitä, että kumppani tukee vaikeissa tilanteissa, minkä ansiosta elämänhallinta tuntuu helpommalta.

Perhekodeista lähteneiden nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa esiintyi viittä erilaista riippuvuutta: tupakka, alkoholi, huumeet, lääkkeet ja pelit. Muina ongelmina oli havaittavissa eniten sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia, syrjäytymistä sekä työttömyyttä. Näyttää siltä, että riippuvuudet ja ongelmat ovat yhteydessä toisiinsa eli yksi riippuvuus tai ongelma voi johtaa toisen syntymiseen. Kun yhtä ongelmaa ei aleta hoitaa, voi alkaa menettää elämänhallintaansa, jolloin on vaarana muiden ongelmien kasautuminen ja riippuvuutta aiheuttaviin aineisiin sortuminen. Vähiten muita ongelmia aiheuttava riippuvuus oli tulosten mukaan tupakointi, joka esiintyi myös muista ongelmista irrallisena riippuvuutena.

Tutkimuksessa monien ongelmien kasautuminen jakautuu yhtä naista lukuun ottamatta neljän miehen kesken, ja heillä kaikilla on yhtäläisiä piirteitä. Heillä ei muun muassa ollut ammattia eivätkä he olleet työelämässä. Melkein jokainen heistä oli myös naimaton. Heidät oli sijoitettu murrosiässä tai murrosiän kynnyksellä 10-14 vuoden iässä ja heidän sijoituksensa olivat päättyneet täysi-ikäistymiseen. Tutkimus ei kerro, olivatko nämä nuoret ajautuneet elämänhallinnan haasteiden vietäviksi jo ennen sijoitusta. Muutosta parempaan voi olla haastavampaa saada aikaiseksi enää murrosiässä, kun sijoitus jää lyhyeksi. Sijoitusten määrällä puolestaan ei ollut vaikutusta ongelmien esiintyvyyteen. Vaikka näillä henkilöillä oli paljon yhtäläisyyksiä, nämä piirteet eivät kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikilla

samanlaisilla olisi useita ongelmia. Nämä piirteet näyttäivät vain kasvattavan riskiä ongelmien kasautumiselle. Jokaisella tutkimuksen henkilöllä, jolla oli monta ongelmaa, oli taloudellisia ongelmia. Riippuvuuksista kärsivillä voi olla ongelmana liiallinen rahankäyttö riippuvuutta aiheuttavaan tekijään, kuten tupakkaan, alkoholiin ja huumeisiin, jotka ovat iso rahareikä nuorelle aikuiselle. Vastauksista kävikin ilmi, että kahdestatoista riippuvaisesta nuoresta ja nuoresta aikuisesta kahdeksalla oli myös ongelmia talouden ylläpitämisessä. Yksittäiset ongelmat tuskin rajoittavat yksilön elämää liiaksi ja samanlaisia ongelmia esiintyy muillakin kuin perhekodeissa olleilla henkilöillä ilman elämänhallinnan menettämisen pelkoa.

Ovatko ongelmaiset nuoret ottaneet vastaan sijoituksensa loppumisen jälkeen jälkihuoltoa tai muita tukitoimia, joilla olisi voitu ehkäistä mahdollisia itsenäiseen elämään siirtymisen ongelmia? Tuloksista löytyi kaksi miestä, joilla on yhteensä kahdeksan riippuvuutta ja ongelmaa, eivätkä he ole vastaanottaneet jälkihuoltoa sijoituksen jälkeen. Näillä henkilöillä sijoitukset ovat päättyneet täysi-ikäisyyteen itsenäistymisen sijasta, joten voisi päätellä, että he olisivat tarvinneet erityistä tukea saadakseen elämänsä mallilleen. Sijaishuollon aikana saavutetut hyvät asiat voivat valua nopeasti hukkaan, jos kaikki tuki loppuu sijoituksen päättyessä. Sijoituksen päättyttyä nuori ei välttämättä ole halukas ottamaan vastaan tukea itsenäiseen elämään kiinnittymisessä, ja tällöin on vaara, että nuorelle alkaa ilmaantua erinäisiä ongelmia. (Känkänen 2009, 238.) Tutkimus osoittaa, että jälkihuollon tai tukitoimien vastaanottaminen ei ole kuitenkaan vaikuttanut huomattavasti nuorten aikuisten ongelmien esiintymiseen. Tutkimuksesta ei selviä jälkihuollon pituutta, joten voi olla, että se on joidenkin nuorten tapauksessa lopetettu liian aikaisin. Nuoren oma kiinnostus on voinut loppua kesken jälkihuollon ja se aiheuttanut jälkihuollon keskeyttämisen, kun niin monet riippuvuudet ja ongelmat edelleen vaivaavat näitä nuoria aikuisia. Tutkimuksen mukaan pääasiassa lapsettomilla henkilöillä on enemmän ongelmia, mutta työttömyys ja taloudelliset ongelmat ovat myös lapsiperheiden ongelma.

Yhtenä kysymyksenä nousi esille ongelmaisten nuorten aikuisten nykyiset iät. Jos nämä nuoret olivat vasta päässeet kokeilemaan omia siipiään itsenäisessä elämisessä, voi olla, että he eivät olleet vielä löytäneet tasapainoista ja hallittua arkea. Paljon riippuu myös nuoren aikuisen tukiverkostosta ja ulkopuolisista auttajista. Yhtä lähes kolmekymppistä miestä lukuun ottamatta tutkimuksen nuoret aikuiset, joilla oli monta ongelmaa, olivat 20 ikävuoden paikkeilla. He olivat vielä aikuisuuden alkutaipaleella, ja iän karttuminen voi tuoda heille viisautta. Voi olla, että elämänhallinta paranee, kunhan nuoret vähän aikuistuvat

ja oppivat itsenäisen elämisen jaloja taitoja – tarvittaessa ammattiauttajien tuen myötä.

Mietin, selviytyvätkö enemmän kouluttautuneet ja työelämässä olevat paremmin kuin kouluttautumattomat ja työttömät. Vastausten perusteella ammatin puuttuminen itsessään ei vaikuta ongelmien esiintymiseen nuorilla aikuisilla, mutta työttömyydellä on ongelmien esiintymiseen negatiivinen vaikutus. Työelämässä mukana oleminen on tämän tutkimuksen mukaan yhteydessä ainakin taloudellisten ongelmien ilmenemisen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. Nuorten aikuisten työttömyyttä tutkiessani huomasin, että työttömistä naisista kolmella oli lapsia. Mieleeni nousi ajatus siitä, että mitä jos naiset olivat työttömiä sillä hetkellä siksi, koska he hoitivat lapsiaan kotona. Näistä kolmesta naisesta yksi oli yksinhuoltaja, joten hän voi hyvinkin olla työttömänä äitiysloman tai hoitovapaan takia.

Tuloksien perusteella nuorten aikuisten sosiaaliset ongelmat eivät ole estäneet heitä muodostamasta parisuhdetta ja perustamasta perhettä, sillä vastaamishetkellä sosiaalisista ongelmista kärsivistä nuorista neljän ilmoitettiin elävän jonkinlaisessa parisuhteessa. Sosiaalisten ongelmien ja työelämän yhteyttä tarkasteltaessa kävi ilmi, että ainoastaan yksi yhdeksästä sosiaalisista ongelmista kärsivästä nuoresta aikuisesta oli sillä hetkellä työelämässä.

Se, miten hyvin nuoret ja aikuiset nuoret selviytyvät nykypäivänä, ei vaikuta yhteydenpitoon perhekotivanhempien kanssa. Monet pitävät yhteyttä perhekotiin, ja eroavaisuuksia löytyy lähinnä yhteydenpidon aikaväleissä. Yhtä nuorta lukuun ottamatta kaikki syrjäytyneetkin nuoret ja nuoret aikuiset pitivät yhteyttä perhekotiin, tosin yhteydenpidon aikavälit ovat pitkiä. Yhteydenpidon aikavälit vaihtelivat syrjäytyneiden nuorten kohdalla niin, että yksi piti yhteyttä muutaman kuukauden välein, kun taas toinen otti yhteyttä kerran vuodessa.

7 POHDINNAT

7.1 Prosessin arviointi

Yhteistyö ja yhteydenpito tilaajan kanssa oli prosessin alussa kyselylomakkeen tekemisen aikana tiheämpää, mutta työelämän alkaessa opinnäytetyön tekeminen hidastui ja samalla yhteydenpito väheni. Ohjaavan opettajan kanssa yhteydenpito alkoi myöhemmin ja se on ollut tasaista. Olisi ollut hyvä pyytää aiemmin neuvoja ja vinkkejä opinnäytetyön etenemiseksi.

Vaikka kyselylomake on pieni osa opinnäytetyötä, sillä oli suuri merkitys opinnäytetyön ja tutkimuksen onnistumiselle. APKL ry:n puheenjohtajaan, Kari Kokkoon, olinkin yhteydessä useaan kertaan kyselylomaketta laatiessani. Näin kyselylomakkeen kysymykset ja vastausvaihtoehdot hioutuivat onnistuneiksi ja opinnäytetyötä ajatellen helposti ymmärrettäviksi ja tietoa antaviksi.

Jälkeen päin ajateltuna olisin voinut tutkiskella vielä tarkemmin selviytymisen ja elämänhallinnan sisältöä, ennen kuin lähdin muodostamaan kysymyksiä APKL:lta saatujen alustavien kysymysten pohjalta. Käsitteiden valitsemiseen ja teorian tiedonhankintaan liittyvä virhe olisi todennäköisesti vältetty, jos olisin hakeutunut aikaisemmassa vaiheessa ohjaavan opettajan puheille. Vaikka opinnäytetyön teoriapohja olikin suppea ja hatara kyselylomakkeiden lähettämisvaiheessa, kyselylomakkeen tekoon oli käytetty paljon aikaa ja lomaketta oli hiottu moneen kertaan, jotta se olisi tuottanut juuri sen tiedon, jota haettiin.

Lomakkeet valmistuivat kysymysten hiomisen takia noin kaksi viikkoa myöhässä. Lomakkeiden lähettäminen myöhästyi, mutta siihen vaikutti tämän opinnäytetyön ulkoinen tekijä. Vuoden 2012 alkukeväällä tilaaja laittoi lomakkeet jakoon kaikille ammatillisille perhekodeille (95) ympäri Suomea. Vastaukset tulivat takaisin analysoitavaksi toukokuussa 2012. Vastauksia tuli takaisin prosentuaalisesti pieni määrä, yhteensä 12 %. Tiedot saatiin yhteensä 11 ammatilliselta perhekodilta 49 henkilöstä. Se on kuitenkin hyvä tulos, kun kyselylomake lähetettiin suurelle, valikoimattomalle joukolle. Tällaisissa tutkimuksissa ei saa yleensä korkeaa vastausprosenttia, korkeintaan 30-40 %. (Hirsjärvi ym. 2009, 196.) Uskon, että vastausprosentti oli noinkin hyvä, kun kyselyn lähettäminen ja vastaaminen hoitui sähköisesti. Tällainen menettely säästi sekä lähettäjän että kyselylomakkeen täyttäjän vaivaa ja aikaa.

Hyvä tieteellinen käytäntö pitää tärkeänä, että tutkittavat, kuten yksilöt, ryhmät ja paikkakunnat säilyvät tuntemattomina (Vilkka 2006, 114). Se, että APKL ry lähetti kyselylomakkeet perhekotivanhemmille, otti vastaukset vastaan ja toimitti edelleen minulle, varmisti sen, että tutkimukseen osallistuneet perhekotien entiset nuoret pysyivät anonymieinä alusta saakka. Määrällisessä tutkimusmenetelmässä tutkimustuloksiakaan ei eritellä niin tarkasti yksilöiden tasolla, että olisi olemassa tunnistamisriski (Vilkka 2006, 114). Tästä syystä pystyin erittelemään tarkasti entisten nuorten tilanteita. Anonyymiys säilyi, eikä henkilöitä ole tunnistettavissa tutkimuksen valmistuttuakaan.

Kyselylomakkeen avulla sain hyvän rajauksen pelkästään perhekodin jälkeiseen elämään eli nykytilanteeseen. Tällainen rajausta helpotti työskentelyä, etenkin kun kyseessä on kvantitatiivinen opinnäytetyö. Kyselylomake oli lyhyt ja ytimekäs monivalintoineen, joten se saattoi parantaa vastausprosenttia, aivan kuten se, että perhekotivanhemmat täyttivät lomakkeen nuorten aikuisten sijasta. Tilaajan mukaan kohdistamalla kyselylomakkeet perhekotivanhemmille vastausten saaminen olisi varmempaa. Haittapuolena tässä menettelytavassa on se, että perhekotivanhemmat eivät välttämättä ole ajan tasalla perhekodista lähteneen nuoren elämäntilanteesta, jos nuori pitää yhteyttä perhekotiin harvoin tai ei pidä yhteyttä ollenkaan. Jos perhekotivanhemman on pitänyt hankkia joitain tietoja nuoresta, siinä on voinut kulua aikaa, mikä puolestaan on voinut vähentää vastausten määrää. Olisiko pidempi ja tarkempi saatekirje tuonut lisää vastauksia? Kyselylomakkeen matkaan laitettu saatekirje oli jälkeen päin ajatellen liian nopeasti tehty ja tästä syystä suppea. Siinä olisi pitänyt olla enemmän tietoa ja tarkempi kuvaus opinnäytetyöstä, mikä todennäköisesti olisi lisännyt opinnäytetyön luotettavuutta ja sitä myötä vastauksia.

Kyselylomakkeessa olisi voinut olla kysymys nuoren senhetkisestä iästä. Näin olisi ollut helpompi erottaa ja eritellä alaikäiset täysi-ikäisten joukosta vastauksia ruotiessa. Samassa yhteydessä olisin voinut antaa ohjeen, ettei vastattaisi täysi-ikäisiä asiakkaita koskeviin kysymyksiin, jos kyseessä oli vielä ala-ikäinen nuori. Näin olisi välttytty ylimääräiseltä laskennalta siitä, kuinka moni perhekodeista lähteneistä henkilöistä on täysi-ikäinen. Ehkä kyselylomake olisi pitänyt tehdä alun perinkin yli 18-vuotiaille, koska kotona asuvan alaikäisen nuoren elämänhallintaa on vaikeampaa käsitellä ja arvioida, kun kysymykset koskevat muun muassa itsenäistymistä, työtä ja parisuhdetta. Ikäkysymyksen puuttuessa oli pääteltävä nuorten iät esimerkiksi itsenäistymiskysymyksen vastausten avulla. Tieto nuoren alaikäisyydestä olisi helpottanut vastausten ymmärtämistä.

Mielestäni opinnäytetyö vastasi tutkimuskysymyksiin kattavasti. Opinnäytetyössä on avattu elämänhallintaa ja sen haasteita etenkin nuorille aikuisille. Elämänhallinnan käsittelemisen yhteydessä on kerrottu itsenäistyvän nuoren elämänhallinnan haasteista ja siitä, miten perhekodit voivat tukea sijoitettua lasta selviytymään tulevaisuuden haasteista. Kyselylomakkeen kysymykset olivat arkisista ja selviytymisen kannalta merkittävistä tekijöistä, joten niistä sai selkeän tilastollisen kuvan nuorten aikuisten selviytymisestä. Tutkimus paljasti myös sukupuolten välisiä eroavaisuuksia selviytymisessä ja niitä eroavaisuuksia käsiteltiin tulosten yhteydessä. Opinnäytetyöstä saa kattavan, vaikkakin

kvantitatiivisuuden takia pintapuolisen kuvan ammatillisista perhekodeista lähteneistä henkilöistä.

7.2 Tulosten luotettavuus

Tutkimuksen tarkoituksena on saada mahdollisimman luotettavaa ja totuudenmukaista tietoa. Luotettavuuden arvioinnissa käytetään validiteetti- ja reliabiliteettikäsitteitä, jotka molemmat tarkoittavat luotettavuutta. Validiteetti tarkoittaa lyhyesti sitä, että mitataan ja tutkitaan oikeita asioita tutkimusongelman kannalta ja reliabiliteetti tutkimustulosten pysyvyyttä, eli toistettaessa tutkimus saadaan samat tulokset. (Kananen 2011, 118-119.) Validiteetti varmistetaan käyttämällä oikeaa tutkimusmenetelmää, oikeaa mittaria ja mittaamalla oikeita asioita (Kananen 2011, 121). Kyselylomakkeen validiutta mittaa kysymysten ja vastausvaihtoehtojen sisältö ja ymmärrettävyys. Kuten jo prosessin arvioinnin yhteydessä kävi ilmi, kyselylomakkeen tekemiseen käytettiin aikaa, jotta oikeat asiat tulisi kysytyksi. Käsitteet vaihtuivat pärjäämisestä elämänhallintaan, mutten usko sen vaikuttaneen perhekotivanhempien antamiin vastauksiin, sillä molemmat termit sisälsivät samat asiat. Opinnäytetyöstä selvisi juuri se, mitä haluttiinkin, eli sen suhteen opinnäytetyöllä on korkea validiteetti.

Opinnäytetyön reliabiliteetti on puolestaan matala, koska samoja mittaustuloksia on epätodennäköistä toistaa. Kyselylomakkeeseen vastattiin keväällä 2012, joten tulokset perustuvat perhekodeista lähteneiden henkilöiden senhetkiseen tilanteeseen. Perhekotien entisten nuorten elämäntilanteet muuttuvat jatkuvasti esimerkiksi iän karttuessa, joten tutkimustuloksetkaan eivät siksi pysyisi uudelleenmittauksessa samana. Tulokset saattavat poiketa juuri tämän hetken tilanteesta myös siksi, koska kyselylomakkeen täyttivät perhekotivanhemmat eikä itse perhekodista lähtenyt nuori. Tästä syystä ei voi olla varma siitä, ovatko tiedot nuorista oikeita ja ajan tasalla. Vastaukset ovat perhekotivanhempien tulkintoja heidän tilanteestaan, ja erityisesti elämänhallinta ja sen mahdolliset haasteet ovat tämän takia tulkinnanvaraisia. Vastauksissa saattaa olla virhetulkintojakin, joten henkilöiden tilanteet eivät ole välttämättä niin vakavia, kuin tutkimustulokset antavat ymmärtää. Vastauksista kävi onneksi ilmi, että moni nuori pitää yhteyttä perhekotiin säännöllisin väliajoin, joten ainakin heidän osaltaan voi olettaa tietojen olevan tuoreita ja paikkansa pitäviä. Noin kolme neljästä pitää yhteyttä perhekotiin, joten luokittelisin opinnäytetyön luotettavaksi näiden lukemien takia. Tulokset ovat suhteellisen luotettavia juuri kyselyyn vastanneista nuorista, mutta yleisellä tasolla puhuttaessa perhekodeista lähteneistä

henkilöistä ne ovat vain suuntaa antavia.

Kun tutkimukseen osallistui vain pieni osa (12 %) ammatillisista perhekodeista, tuloksista voi tehdä vain yleisiä päätelmiä (Hirsjärvi ym. 2009, 180). Tuloksia ei voi yleistää kaikkien perhekodeista lähteneiden nuorten aikuisten selviytymisen ja elämänhallinnan tasoksi, sillä jokainen ihminen on erilainen eikä yksilön selviytymistä voi päätellä muiden nuorten aikuisten selviytymisestä.

Opinnäytetyön teoriaosuuteen on käytetty monipuolisia lähteitä. Suurin osa lähteistä on tuoreita, ja vuoden 1992 perhehoitajalakia lukuun ottamatta kaikki lähteet on julkaistu 2000-luvun puolella. Kaikissa nettilähteissä ei ole tekijää tai julkaisuvuotta, mutta nämä lähteet kuuluvat sosiaali- ja terveysalan ammattiryhmän nettisivuihin, mikä tekee niistä luotettavia lähteitä.

7.3 Oma oppiminen ja ammatillinen kasvu

Olen sosionomin opinnoissani suuntautunut kasvatukseen ja perhetyöhön, joten perhekotiin liittyvä aihe tuntui luonnolliselta ja mielenkiintoiselta valinnalta. Olen kiinnostunut lastensuojelusta myös mahdollisena tulevaisuuden työkenttänä, joten opinnäytetyö oli hyvä lisä muihin lastensuojelun opintoihini. Minulla on aiempaa työkokemusta lähinnä varhaiskasvatuksen puolelta, joten opinnäytetyön tekeminen oli virkistävä katsaus sosiaalialan toisenlaiseen puoleen.

Opinnäytetyön prosessi eteni odotettua hitaammin. Kärsivällisyyttä tarvittiin, kun tutkimuksen tekovaiheessa oli monia mutkia matkassa, mutta nekin opettivat, erityisesti ongelmanratkaisutaitoa. Prosessi oli pitkä ja vaati tarkkaa paneutumista. Opinnäytetyön myötä minulle selkeni sijaishuollon ja perhehoidon moninaisuus ja se, kuinka tärkeää työtä lastensuojelun kentällä tehdään. Ammatillisten perhekotien toiminta ja perhehoito yleensä tuli tutuksi teorian kirjoittamisen yhteydessä. Teoriasta opin lisää myös elämänhallinnasta ja sen eri osa-alueista. Haasteellisin vaihe oli tutustua kvantitatiiviseen tutkimukseen ja siihen liittyviin analyysimenetelmiin. Tilastotiede ja muut tutkimukselliset asiat olivat uusia kokemuksia eivätkä kuulu vahvuuksiini. Matka tyhjältä valmiiksi oli pitkä ja kivinen, mutta lopputulokseen olen tyytyväinen. Tämä oli kokonaisuudessaan hyvä kokemus, josta on varmasti hyötyä tulevaisuudessakin.

LÄHTEET

Kirjalähteet:

Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2009. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. 2. painos. Porvoo: WSOY.

Bowellan, S. & Jäntti, M. 2009. Sisulla eteenpäin!. 1. painos. Helsinki: Helsingin Kamari Oy.

Heikkinen, A. 2006. ”Olenko mä sitä riskiryhmää?” Lastensuojelun poikaryhmien hyvinvoinnin muutostekijät – realistinen etnografia. Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisensiaattitutkimus. Helsingin yliopisto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hämäläinen, K. 2012. Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 56/2012. Helsinki: Väestöliitto.

Isotalo, K. & Kinnunen, S. 2004. Omaan kämppään. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Jälkihuolto-opas. 2004. Sari Laaksonen (toim.) Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry.

Kalland, M. 2004. Vauvan ja lapsen kehityksellisten tarpeiden huomioiminen lastensuojelussa. Teoksessa: Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.

Kananen, J. 2011. Kvantti – Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jamk julkaisuja 118.

Ketola, J. 2008. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa: Ketola, J. (toim.) Sijoita perheeseen.

Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivisto, M., Stenberg, J., Nikkilä, H. & Karlsson, H. 2009. Epävakaan persoonallisuushäiriön hoito. 1. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Korhonen, J. 2008. Tarinani lastensuojelun asiakkaana, sosiaalialan ammattilaisena ja äitinä. Teoksessa: Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin – perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Känkänen, P. 2009. Siirtymät sijaishuollossa – hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, s. 234-236, 239.

Laurila, A. 2008. Nuoren itsenäistymisen tukeminen. Teoksessa: Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin – perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Martikainen, L. 2009. Kaaosta vai hallintaa. Nuoren aikuisen elämän haasteet.

Mikkola, M. 2004. Lastensuojelulain tausta. Teoksessa: Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.

Roos, J. 2004. Huostaanottokirja. 2. painos. Turku: Design Nurmisaari.

Rousu, S. & Holma, T. 2003. Lastensuojelupalvelujen hankinta ja tuottaminen. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Oy Finn Lectura Ab.

Ruutu, S. & Salmimies, R. 2009. Myönteisen muutoksen työkirja. Porvoo: WSOY.

Räty, T. 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Sijaishuollon peruspilarit. 2009. Osallistujan käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien lainsäädäntö. 2011. Lakikokoelmat 2011. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa: Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin – perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Uotinen, S. 2011. Lastensuojelulaki. Teoksessa: Korhonen, S. (toim.) Sosiaalipalveluiden ja -etuuksien lainsäädäntö. Helsinki: Edita.

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. 2004. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 18. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Väliavaara, Christine. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä – Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Pesäpuu ry:n raportti 1/2004. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Verkkolähteet:

Ammatilliset perhekodit. 2011. Sosiaaliportin nettisivut. Saatavissa:

[http://www.sosiaaliportti.fi/fi-](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/)

[FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/amatillisetperhekodit/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/amatillisetperhekodit/).

[Viitattu: 21.7.2012.].

APKL RY. Ammatillisten perhekotien liitto ry:n nettisivut. Saatavissa: <http://apkl.fi/apkl-ry/>.

[Viitattu: 10.6.2012.].

Huostaanotto. 2012. Sosiaali- ja terveysministeriön nettisivut. Saatavissa:

http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu/huostaanotto.

[Viitattu: 3.12.2012.].

Kalland, M. 2002. Feeling at home. Saatavissa:

<http://www.perhehoitoliitto.fi/ifco2002/IFCOKalland.pdf>. [Viitattu 7.1.2013.].

Lapsen edun huomioiminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen nettisivut. Saatavissa:

[http://www.sosiaaliportti.fi/fi-](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/tavoitteet/keinot/lapsenetu/)

[FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/tavoitteet/keinot/lapsenetu/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/tavoitteet/keinot/lapsenetu/). [Viitattu: 26.8.2013.].

Lastensuojelua ja perhehoitoa koskevia muutoksia vuosina 2011-2012. 2011. Sosiaali- ja terveysministeriön nettisivut. Kuntainfo 6/2011. Saatavissa:

<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1567443>. [Viitattu: 3.12.2012.].

Perhehoitajalaki. 1992. Finlexin nettisivut. Saatavissa:

www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19920312. [Viitattu: 5.3.2013.].

Perhehoito. 2012. Sosiaali- ja terveysministeriön nettisivut. Saatavissa:

<http://www.sosiaaliportti.fi/Page/379ee3bd-ac63-4770-a72e-48e370564876.aspx>. [Viitattu: 3.12.2012.].

Perhehoito on yksilöllinen vaihtoehto. 2012. Sosiaali- ja terveysministeriön nettisivut.

Saatavissa: www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/perhehoito. [Viitattu: 3.1.2013.].

Perttula, A. & Perttula, A. 2010. Nuorten aikuisten kokemuksia ammatillisen perhekodin vaikutuksista elämään. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Saatavissa:

www.publications.theseus.fi/handle/10024/21546. [Viitattu: 5.3.2013.].

Sijaishuollosta. Ammatillisten perhekotien liitto ry:n nettisivut. Saatavissa:

<http://apkl.fi/sijaishuollosta/>. [Viitattu: 10.6.2012.].

Sijaishuoltoa huostaan otetuille. 2012. Sosiaali- ja terveysministeriön nettisivut. Saatavissa:

http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu/sijaishuolto. [Viitattu: 3.12.2012.].

Opinnäytetyöt:

Boren, M. 2009. ”Jokainen tekkee mitä ehtii ja kerkeää”. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Hytönen, M. & Ollila, E. 2010. Missä kaikki on niin kuin kotona – nuorten omia kokemuksia perhekotielämästä. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Leino, S. 2009. Lastensuojelun perhehoidon vaativuuden arviointi. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Sirén, M. & Toivola, S. 2006. Ammatillisten perhekotien laatupiiritutkimus. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Hei!

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta ja tarkoituksenani olisi valmistua ensi joulukuussa. Teen opinnäytetyötä aiheesta “Miten perhekodista lähteneet nuoret pärjäävät”. Kartoitan heidän nykytilannettaan kyselylomakkeella, joka on liitteenä Teille täytettäväksi. Toivon mahdollisimman pikaista vastaamista, viimeistään huhtikuun loppuun mennessä. Iso kiitos Teille jo etukäteen vaivannäöstänne!

Terveisin

Kia Peltonen

Liite 2

KYSELYLOMAKE PERHEKODISTA LÄHTENEESTÄ HENKILÖSTÄ

Rastita sopivin vaihtoehto tai kirjoita oikea vastaus sarakkeeseen.

PERUSTIEDOT

1. Perhekodista lähteneen henkilön sukupuoli?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Nainen					
Mies					

2. Henkilön syntymävuosi?

Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5

SJOITUKSET

3. Montako sijoitusta henkilöllä on ollut?

Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5

4. Minkä ikäisenä henkilö on sijoitettu?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
1. sijoitus					
2. sijoitus					
3. sijoitus					
4. sijoitus					
5. sijoitus					

5. Kauanko sijoitukset ovat kestäneet? (kk/v - kk/v)

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
1. sijoitus					
2. sijoitus					
3. sijoitus					
4. sijoitus					
5. sijoitus					

6. Miten sijoitukset ovat päättyneet?

Valitse oikea vaihtoehto: a) kotiutumiseen
 b) täysi-ikäisyyteen
 c) itsenäistymiseen
 d) joku muu, mikä?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
1. sijoitus					
2. sijoitus					
3. sijoitus					
4. sijoitus					
5. sijoitus					

ITSENÄISTYMINEN

7. Itsenäistyikö henkilö 18-vuotiaana sijoituksen päätyttyä?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Kyllä					
Ei					
En tiedä					

8. Onko henkilö ollut jälkihuollossa?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Kyllä					
Ei					
En tiedä					

9. Onko henkilö saanut tukitoimia itsenäistymisen jälkeen?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Kyllä					
Ei					
En tiedä					

TYÖ JA KOULUTUS

10. Onko henkilö valmistunut peruskoulusta?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Kyllä					
Ei					

En tiedä					
----------	--	--	--	--	--

11. Onko henkilö jatkanut toisen asteen tutkintoon?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Kyllä					
Ei					
En tiedä					

12. Onko henkilöllä ammatti?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Kyllä					
Ei					
En tiedä					

13. Onko henkilö työelämässä?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Kyllä					
Ei					
En tiedä					

SOSIAALISET SUHTEET

14. Henkilön parisuhdetilanne?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Naimaton					
Parisuhteessa					
Avoliitto					
Avoliitto					
Joku muu, mikä?					
En tiedä					

15. Onko henkilöllä lapsia?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Kyllä					
Ei					
En tiedä					

16. Pitääkö henkilö yhteyttä teihin?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Kyllä					
Ei					

17. Jos pitää, niin miten?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Puhelimitse					
Sähköpostitse					
Vierailemalla perhekodissa					
Joku muu, mikä?					

18. Jos pitää, niin miten usein?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Viikoittain					
Kuukausittain					
Muutaman kuukauden välein					
Puolen vuoden välein					
Vuosittain					

19. Pitääkö henkilö yhteyttä biologisiin vanhempiinsa?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Kyllä					
Ei					
En tiedä					

MAHDOLLISET ONGELMAT

20. Onko henkilöllä havaittavissa selviä riippuvuuksia?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Kyllä					
Ei					
En tiedä					

21. Jos on, niin mitä?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Tupakka					
Alkoholi					
Huumeet					
Lääkkeet					
Joku muu, mikä?					

22. Onko henkilöllä havaittavissa muita ongelmia?

	Henkilö 1	Henkilö 2	Henkilö 3	Henkilö 4	Henkilö 5
Sosiaaliset ongelmat					
Taloudelliset ongelmat					
Syrjäytymine n					
Työttömyys					
Joku muu, mikä?					
En osaa sanoa					

KIITOS!